

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MGR. ARTEM BOGDANOVICH

**PRÁVA A POVINNOSTI AKCIONÁŘŮ,
KOMPARACE S RUSKOU ÚPRAVOU**

VEDOUcí DIPLOMOVÉ PRÁCE: JUDR. RADIM KRÍŽ

ÚSTAV: KATEDRA PODNIKOVÉHO A EVROPSKÉHO PRÁVA

DATUM VYPRACOVÁNÍ PRÁCE: PROSINEC 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval JUDr. Radimu Křížovi za vedení této práce, cenné rady a věnovaný čas.

OBSAH

PROHLÁŠENÍ	2
PODĚKOVÁNÍ.....	3
OBSAH	4
1. ÚVOD.....	6
2. CHARAKTERISTIKA INSTITUTU	10
2.1 PRÁVNÍ POSTAVENÍ AKCIONÁŘE – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA	10
2.2 ZVLÁŠTNÍ PRÁVA, SPOJENÁ S AKCÍ; RŮZNÉ DRUHY AKCÍ	13
3. ZÁKLADNÍ POVINNOSTI AKCIONÁŘŮ	17
3.1 VKLADOVÁ POVINNOST.....	17
3.2 POVINNOST LOAJALITY.....	20
3.3 POVINNOST OZNAMOVACÍ.....	23
3.4 POVINNOST PŘEDLOŽIT AKCIE.....	25
4. NEMAJETKOVÁ PRÁVA – PRÁVO ÚČASTI NA SPRÁVĚ SPOLEČNOSTI.....	27
4.1 PRÁVO ÚČASTNIT SE VALNÉ HROMADY	27
4.2 HLASOVACÍ PRÁVO.....	29
4.3 PRÁVO NA VYSVĚTLENÍ	31
4.4 PRÁVO PODÁVAT NÁVRHY A PROTINÁVRHY	36
4.5 PRÁVO ŽALOVAT NA NEPLATNOST USNESENÍ VALNÉ HROMADY.....	38
4.6 ZVLÁŠTNÍ PRÁVA KVALIFIKOVANÉHO AKCIONÁŘE	39
4.7 NEMAJETKOVÁ PRÁVA – KOMPARACE	43
5. MAJETKOVÁ PRÁVA	46
5.1 SAMOSTATNÁ PŘEVODITELNOST MAJETKOVÝCH PRÁV	46
5.2 PRÁVO NA PODÍL NA ZISKU (NA DIVIDENDU)	47
5.3 PRÁVO NA PODÍL NA LIKVIDAČNÍM ZŮSTATKU	52
5.4 MAJETKOVÁ PRÁVA – KOMPARACE	53
6. ZÁVĚR.....	57
SEZNAM ZKRATEK	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	60

ABSTRAKT PRÁCE V ČESKÉM JAZYCE.....	65
RESUMÉ IN ENGLISH	65

1. ÚVOD

Akciová společnost představuje nejefektivnější mechanismus koncentrace kapitálu a nakládání s ním. Současně však, z hlediska správy a kontroly, se jedná o nejsložitější formu organizace podnikání. Akciová společnost není pouhým subjektem práva – jedná se o velmi komplikovaný společensko-ekonomický fenomén, do jehož pole působení se dostávají celé skupiny osob s často protichůdnými zájmy. Mezi nejdůležitější takovéto skupiny patří bezpochyby akcionáři, tedy investoři a společníci akciové společnosti. Existence akciové společnosti bez jediného akcionáře je nepředstavitelná a z povahy věci nemožná. A to nehledě na to, že akcionáři nejsou povinni se společnosti osobně účastnit, stejně jako společnost není nikterak závislá na přítomnosti konkrétních akcionářů. Vzhledem k hospodářskému významu této formy obchodní korporace tak postavení akcionáře, jakožto jejího stěžejního „stavebního prvku“, zasluhuje nemalou pozornost. Právní postavení akcionáře, zejména to faktické, zdaleka není jednoznačné a významně se liší například v závislosti na počtu upsaných akcií, počtu samotných akcionářů ve společnosti, a výši podílu na základním kapitálu, jíž akcionář dosahuje. Rovněž akcie samotné mají v neposlední řadě vliv na právní postavení akcionáře, neboť mu mohou přiznávat některá zvláštní práva a tím jeho postavení do značné míry upravovat, zvýhodňovat ho, či naopak znevýhodňovat oproti ostatním akcionářům. Vzhledem k výše uvedeným okolnostem, a rovněž s přihlédnutím ke skutečnosti, že v českém právním řádu neexistuje ucelená a systematická úprava práv a povinností akcionáře, spatřuji tuto tematiku jako velmi zajímavou a vhodnou jako téma mé diplomové práce.

Tuto práci jsem se rozhodl strukturovat tak, že se nejprve věnuji právnímu postavení akcionáře obecně, následně přecházím k úpravě povinností a poté i k úpravě práv akcionáře, a to zorným úhlem české úpravy, které se v této práci věnuji převážně.

Tato práce je rozdělena do čtyř kapitol. V kapitole první, členěné do dvou podkapitol, věnované právnímu postavení akcionářů obecně, se zabývám právní konstrukcí pojmu akcionář zorným úhlem jeho práv a povinností vůči společnosti,

zmiňují se o klasifikaci těchto práv, a o tom, jak dochází k jejich vzniku a zániku. Dále svoji pozornost soustřeďují na pojem druh akcie, v kontextu modifikace práv, které tento pojem v české úpravě umožňuje.

Kapitola druhá se zabývá hlavními povinnostmi akcionáře zorným úhlem české úpravy. Takovými povinnostmi jsou především povinnost vkladová, vycházející ze samotné podstaty kapitálové společnosti a dále povinnost loajality, která je současně korektivem chování akcionáře, i výkladovým pravidlem, s nímž jsou spojeny další dílčí povinnosti dovozené judikaturou. V této souvislosti je velmi zajímavá paralela s ruskou úpravou, v níž doktrinárně, ani prostřednictvím jakékoliv výslovné zmínky v zákoně tato povinnost vymezena není, nicméně dílčí povinnosti, spojené s principem loajality, dle českého chápání, ze zákona výslovně plynou. V této kapitole zmiňuji ještě krátce další dvě povinnosti, ač se oproti těm dříve zmíněným nejedná o povinnosti hlavní. Jmenovitě se jedná o povinnost oznamovací a povinnost předložit akcie. Povinnost oznamovací jsem se rozhodl zmínit, neboť informace, plynoucí z této povinnosti, slouží jako klíčové kritérium pro rozhodování investorů, zda do konkrétních účastnických cenných papírů investovat, či nikoliv. Povinnost předložit akcie považuji za důležitou z důvodů poměrně závažných právních důsledků, které plynou z nesplnění této, na první pohled formální, povinnosti. Na závěr této kapitoly odkazuji na ruskou úpravu, pracující pouze se zaknihovanými cennými papíry.

Dvě následující kapitoly se věnují základním právům akcionářů. Předmětem třetí kapitoly jsou práva nemajetková, která lze obecně označit právem účasti na správě společnosti. Společným rysem dílčích práv, vycházejících z nemajetkové povahy práva účasti na správě společnosti je to, že nejsou samostatně převoditelná, na rozdíl od práv majetkových. Právo účastnit se valné hromady, stejně jako další práva, o nichž v této kapitole pojednávám, s výjimkou práva hlasovacího, svědčí všem akcionářům, vlastnícím, byť i jedinou akcií, ledaže se na akcionáře vztahuje sankční opatření, na základě něhož tato práva nevykonává. V podkapitole věnované komparaci s ruskou úpravou se věnuji převážně právu akcionáře na informaci pohledem ruského zákonodárce v kontrastu českého práva na vysvětlení, kterému svým smyslem odpovídá.

Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá hlavními právy majetkovými, tedy právem na podíl na zisku a právem na podíl na likvidačním zůstatku. Zvláštní pozornost je věnována samostatné převoditelnosti majetkových práv. Na rozdíl od tohoto českého pojetí, prolamujícího zásadu celistvosti akcie, ruská úprava naopak na tuto zásadu, až řekl bych úzkostlivě dbá. K jejímu prolomení dochází v jediném případě, a to při rozdělení zisku mezi akcionáře.

Za cíl své diplomové práce si kladu vytvoření průřezu komplikovanou problematikou základních práv a povinností akcionářů, plynoucích z jejich účasti v akciové společnosti, a to v české právní úpravě, se zaměřením na nejednoznačné a problematické otázky. Za tímto účelem hodlám čerpat ze širokého spektra odborné literatury, a to nejenom z učebnic a komentářů k zákonům, ale i z časopisů, neboť se jedná o zdroj poměrně aktuální, pružně reagující na vývoj problematiky. Pracovat hodlám hojně i s judikaturou, neboť se jedná o významný výkladový instrument. Pro hlubší proniknutí do vytyčené problematiky, jak plyne z názvu této práce, budu pracovat i se zahraniční úpravou. Jako zahraniční úpravu pro tento účel jsem si, z důvodu kulturní a jazykové blízkosti a současně velké vzdálenosti v politicko-ekonomické rovině, dovolil zvolit úpravu ruskou. Ta v této práci slouží hlavně jako poukaz na odlišnou nebo případně i zcela jinou koncepci v některých dílčích záležitostech, s cílem ilustrovat možnost takového odlišného přístupu čtenáři, zamyslet se nad tím, jaká koncepce lépe plní účel, případně vyhodnotit rozdíly. Ač je tato komparace spíše prostředkem, než cílem, pokusím se touto prací porovnat obě úpravy z hlediska regulatorní zátěže a zodpovědět otázku která úprava je liberálnějšího charakteru a spíše směřuje k autonomii smluvní vůle účastníku. Jelikož se předně soustředím na úpravu českou, některé podkapitoly, u nichž to nepokládám za nutné, anebo to není z povahy věci možné, odkaz na úpravu ruskou neobsahují. Považuji za důležité podotknout, že tato práce nemá ambici stát se plnohodnotnou komparací obou národních úprav jako celků, neboť zaprvé sleduje výše vytyčený cíl, a zadruhé je tento cíl stěží splnitelný až nemožný, a to at' už vzhledem k rozsahovým možnostem diplomové práce a taky vzhledem k tomu, že se nejedná o izolované úpravy, nýbrž se souvislostmi přesahujícími do jiných oborů.

Při vypracování diplomové práce budou použity metody deskriptivní, analytická a metoda komparativní.

Práce je ukončena a reflektuje právní stav k 01. 12. 2019.

2. CHARAKTERISTIKA INSTITUTU

2.1 PRÁVNÍ POSTAVENÍ AKCIONÁŘE – OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Pro pochopení problematiky právního postavení akcionáře je nezbytné vycházet z právní konstrukce akciové společnosti. Podle § 1 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“) se jedná o kapitálovou obchodní společnost. Ta vytváří základní kapitál prostřednictvím vkladů jednotlivých akcionářů, kterým tak vzniká účast ve společnosti a práva a povinnosti plynoucí z této účasti neboli ve smyslu § 31 ZOK – podíl. Souhrn práv a povinností akcionáře, jakožto společníka, kterým akcionář vždy je, i přes tradiční stylistické rozlišování mezi akcionáři a společníky jiných obchodních korporací¹, a to v souladu s § 256 odst. 2 ZOK, tvoří kvalitativní stránku podílu společníka.² Práva v ní obsažená jsou pak inkorporována do akcie, tedy cenného papíru nebo zaknihovaného cenného papíru, ve smyslu § 246, odst. 1 ZOK. Výše podílu, vyjadřující míru, kterou se akcionář na společnosti podílí pak představuje kvantitativní stránku podílu. Ta by byla vyjádřena počtem akcií, kdyby se vydávaly pouze kusové kmenové akcie, tedy akcie vždy s hlasovacími právy, a to se stejnými hlasovacími právy, na něž by byl základní kapitál rozvržen stejným dílem. České pojetí práva akciových společností je však od této jednoduché koncepce velmi vzdálené, neboť umožňuje existenci velké variace druhů akcií. Akcie tak mohou být o různé jmenovité hodnotě, tedy s různým podílem na zisku, i na likvidačním zůstatku, mohou být prioritní, tedy zcela bez hlasovacích práv (s výjimkou dle § 278 odst. 2 ZOK), s různou váhou hlasu apod. Druhu akcie v pozitivní české úpravě, jako pojmu, se věnuji v 2. podkapitole této kapitoly, neboť má přímou souvislost s právním postavením akcionáře.

1 DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., KŘÍŽ R., ČECH P. *Akciové společnosti* 7.vydání. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 101.

2 MAREŠ, M., VACULÍK, J. Podíly v obchodních korporacích, *Daně a právo v praxi* č. 12, 2018, s. 33.

V literatuře se setkáváme s tendencí práva a povinnosti akcionářů dělit, třídit a jinak klasifikovat. Jedná se o dělení ryze z důvodů vědeckých, pedagogických a také praktických, pro vyjádření dílčích práv a povinností v právních předpisech.³ Faktický se jedná o jednotný celek, v rámci něhož povinnosti stanovené zákonem, a konkretizované stanovami, vykazují kogentní charakter, zatímco práva lze nevykonávat, ledaže by toto nekonání znamenalo nepřiměřený zásah do práv ostatních akcionářů, které by bylo v rozporu s dobrými mravy, dle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObčZ“).

Nejrozšířenějším kritériem pro členění práv a povinností je majetek, respektive případný bezprostřední efekt na majetkovou oblast akcionáře, jako konsekvence splnění, nebo nesplnění, určité povinnosti anebo výkonu práva z jeho strany. Podle výše zmíněného kritéria práva povinnosti dělíme na majetkové a nemajetkové.

V ruské literatuře se lze setkat s poměrně jednotným názorem, že takovéto členění je polovičaté a nereflektuje organizační povahu práva obchodních korporací.⁴ Dle tohoto názoru všechna práva, která společníkovi z titulu jeho členství ve společnosti svědčí, jsou podmíněna majetkovým aspektem tohoto vztahu. Z toho tedy plyne, že i zdánlivě nemajetková práva, jako například práva související s řízením společnosti, jsou majetkového charakteru, neboť nejsou dána sama o sobě, nýbrž slouží k ochraně ryze majetkových práv akcionáře, jako je právo na podíl na zisku, nebo na likvidačním zůstatku.⁵ Tato koncepce současně uvádí, že přesnější je členění práv na práva související s řízením společnosti, práva sloužící ke kontrole činnosti řídicích orgánů společnosti a hospodářského stavu společnosti a práva spojená s rozdělováním zisku nebo části majetku společnosti v případě likvidace.

Pro úplnost si dovoluji uvést i jiné způsoby členění práv a povinností akcionářů, s nimiž se lze setkat. Mezi jeden z nich patří dělení práv a povinností na hlavní,

3 DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., KŘÍŽ R., ČECH P. *Akciové společnosti 7. přepracované vydání*. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 237 a násl.

4 TICHOMIROV, M., *Akcionernoje obščestvo. Osnovy pravovogo položenija*. Moskva: Tichomirov M.JU., 2010, s. 115.

5 Kolektiv autorů, za redakce ŠITKINY, I. *Korporátní právo*, Moskva: Wolters Kluwer, 2007, s. 388 a násl.

vedlejší, a práva kvalifikovaného akcionáře, kdy hlavní povinností akcionáře rozumíme povinnost vkladovou a hlavními právy pak práva ryze majetková a právo účasti na správě společnosti. V úvahu připadá rovněž dělení na práva všeobecná, připadající všem akcionářům a práva zvláštní, která požívají pouze některé skupiny akcionářů.⁶

Práva a povinnosti nabývá akcionář vznikem své účasti ve společnosti. Ten může být dvojího charakteru. Vzniká-li účast akcionáře ve společnosti, aniž by existoval jeho právní předchůdce ve společnosti, označujeme tento způsob vzniku účasti ve společnosti jako originární, tedy původní. Za originární nabytí účastnického podílu v akciové společnosti se považuje vznik účasti zakladatele v nově zakládané společnosti, rovněž jako vznik účasti při navýšení základního kapitálu již existující společnosti. Opakem originárního vzniku účasti ve společnosti je pak vznik účasti derivativní, tedy odvozený. Pod tento pojem spadá nejčastěji nabytí účastnického podílu jeho převodem, a to přímo od právního předchůdce, ale i od samotné společnosti, nabytí-li dříve svůj vlastní podíl do majetku. Derivativně lze práva a povinnosti akcionáře nabyt rovněž v postavení dědice, nebo právního nástupce.

Existence práv a povinností akcionáře trvá po celou dobu, po kterou se akcionář svým vkladem na základním kapitálu akciové společnosti podílí. Výkon některých práv může být, v důsledku nesplnění některé povinnosti, dočasně omezen, až do doby, kdy ke splnění oné povinnosti dojde. Typicky dochází k sistaci akcionářských práv při prodlení s předložením účastnických cenných papírů k výměně nebo vyznačení vyšší nebo nižší jmenovité hodnoty, v souladu s § 500 odst. 3 ZOK a § 526 ZOK.

K zániku práv a povinností akcionáře dochází, obdobně jako při jejich vzniku, na základě zákonem stanovených právních skutečností. V teorii ani v praxi není pochyb o tom, že výčet těchto právních skutečností je taxativní⁷, a tudíž má kogentní povahu, z čehož plyne, že nelze konstruovat právní skutečnosti zákonem neurčené. Tyto způsoby jsou upraveny v ustanoveních hlavy V. ZOK a patří mezi ně, například, nucený přechod účastnických cenných papírů, zánik právnické osoby bez právního nástupce nebo vyloučení prodlévajícího akcionáře ze společnosti.

6 ELIÁŠ, K., *Akciová společnost*, Praha: Linde, 2000, s. 183.

7 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 331/2006.

2.2 ZVLÁŠTNÍ PRÁVA, SPOJENÁ S AKCIÍ; RŮZNÉ DRUHY AKCIÍ

I přesto, že se v této diplomové práci, z důvodu výše uvedených, věnuji hlavně základním právům akcionáře, která jsou do akcie vtělena v souladu s § 256, odst. 1, a jsou tak charakteristická pro akcii bez zvláštních práv, tedy pro akcii kmenovou, považuji za zajímavé, ba nezbytné, poukázat na existenci i jiných druhů akcií v české úpravě, znázornit právní konstrukci, kterou nabízí a upozornit na sporné otázky, s touto úpravou spojené.

Oproti předchozí úpravě zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „ObchZ“), která výslovně počítala pouze se 2 druhy akcií, úprava ZOK takové omezení neobsahuje. Výslovně je upraven, mimo kmenovou akcii, pouze jeden druh akcie, a to akcie prioritní, s níž zákon spojuje přednostní výkon majetkových práv, jako je podíl na zisku, podíl na likvidačním zůstatku nebo na jiných vlastních zdrojích. Činí tak v § 278, odst. 1 ZOK. V odstavci 2. je pak tento přednostní výkon uvedených práv vykompenzován absencí hlasovacích práv u tohoto druhu akcie, ledaže stanovy určí jinak.

Mimo zákaz tzv. úrokových akcií dále zákon žádné další druhy neupravuje a pouze příkladmo vyjmenovává možná zvláštní práva, která mohou být s různými druhy spojena. Nabízí se tak otázka, zda existují nějaké limity v kreaci těchto zvláštních práv anebo je možné do určitého druhu akcií vtělit i například právo akcionáře parkovat před sídlem společnosti. Jak uvádí Čech⁸, odpověď je potřeba hledat v ustanovení § 256 odst. 1 ve spojení s § 31 ZOK. Z těchto ustanovení totiž plyne, že práva akcionáře souvisí s jeho účastí v obchodní korporaci a tento charakter by měla zachovat i přes jistou volnost, kterou ZOK, nabízí. K čerpání dalších výhod lze pak akcionáře oprávnit vydáním nepojmenovaných cenných papírů podle § 515 ObčZ. Dalším testem, který by se na volnost ve vytváření druhů akcií měl aplikovat, jak uvádí Štenglová, je posouzení ujednání podle § 547 ObčZ, tedy zda svým účelem a obsahem odpovídá dobrým mravům. *Pokud by určitá práva nebo povinnosti zakrývaly skutečný účel jednání, bylo*

8 ČECH, P. Akcie po rekodifikaci, *Právní rádce* č. 10, 2012, s. 110.

by možné tato jednání považovat za neplatná podle § 580, resp. 588 ObčZ.⁹ Při vydávání nových druhů akcií by společnost rovněž měla dbát na zásadu rovného zacházení s akcionáři ve smyslu § 244 ZOK, tedy aby nebyla založena neodůvodnitelná nerovnost mezi akcionáři.

Abych se vrátil k právní konstrukci akcie se zvláštními právy – je nutné poznamenat, že podle § 267, odst. 1 ZOK, stejným druhem akcie zákon rozumí takové akcie, které mají stejná zvláštní práva. Kříž vyjadřuje názor, že z uvedené právní úpravy vyplývá, že akcie se zvláštními právy nejsou zvláštním druhem akcií jako celek, nýbrž že každá akcie se zvláštními právy, odlišnými od práv jiné akcie, tvoří samostatný zvláštní druh akcií.¹⁰ Z § 259 odst. 2 je však zřejmé, jak jsem již nepřímo zmínil výše, že zákon považuje za druh akcie i kmenovou akcii, aniž by obsahovala jakákoliv zvláštní práva. Z toho lze vyvodit, že je možné, aby existovaly i takové druhy akcií, které by se pojily s různými právy, nikoliv zvláštními, čehož lze docílit nikoliv pouze přidáváním práv, ale i jejich odebráním. Tento závěr pak iniciuje velmi zajímavé teoretické otázky jako například zda lze u jiného druhu než u prioritní akcie odebrat hlasovací práva, a to aniž by to bylo kompenzováno výhodami, které nabízí akcie prioritní, a vůbec kam až lze zajít v modifikaci druhů akcie formou odebrání práv, aby akcie ještě zůstala akcií. V rámci hledání odpovědi, nebo alespoň cesty kterou se vydat při jejím hledání, je vhodné se obrátit na doktrínu, neboť zákon tuto odpověď nedává a ponechává ji spíše výkladu. Štenglová soudí, že jelikož zákon vymezil pojmové znaky akcie, tedy práva vtělená do akcie uvedená v § 256 odst. 1 ZOK, vytýčil tím meze, za které nelze při odebrání práv zajít. Podle jejího názoru, odejmou-li pak stanovy takové právo, které odejmout nelze, aniž by akcie přestala být akcií, zůstane toto právo do akcie, i přesto vtěleno.¹¹ Dále se otevírá široký prostor pro diskuzi ohledně možnosti odejmout dílčí práva v rámci práv základních, o nichž

9 ŠTENGLOVÁ, I. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha : C.H. Beck 2017, s. 536.

10 ŠTENGLOVÁ, I. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha : C.H. Beck 2017, s. 536.

11 ŠTENGLOVÁ, I. *Lze akcionářům odejmout zákonem přiznaná práva, aneb kdy přestává být akcie akcií?* XXV. Karlovarské právnické dny (Sborník příspěvků sestavil V. Zoufalý). Leges: Karlovy Vary, 2017.

pojednává shora uvedený článek, mám však za to, že tato diskuze už by přesahovala obsahový i rozsahový rámec této práce.

Je bezpochyby, že hovoříme-li o druhu akcie, charakterizují ho ve smyslu § 276 odst. 1, zvláštní práva (anebo i přidaná či odebraná práva nikoliv zvláštní, jak jsem zmínil o několik řádků výše). Mohou ho ale charakterizovat i zvláštní povinnosti? Dvořák zastává názor, že za všech okolností se bude jednat o práva, nikoliv povinnosti, ledaže by zákon stanovil něco jiného.¹² Kříž a Dědič naopak ve stávající úpravě ZOK nevidí překážky pro to, aby byl druh akcií charakterizován zvláštní povinností, jako je například povinnost příplatková a další.¹³ Osobně se k tomuto stavím skepticky, s přihlédnutím k principu právní jistotě a k vymezení cenného papíru ve smyslu § 514 ObčZ.

Rozhodne-li se společnost vydat akcie se zvláštními právy, musí tuto skutečnost zahrnout do stanov, včetně obsahu těchto zvláštních práv.

Mezi zvláštní práva, která se mohou s akcií pojit, zákon demonstrativně řadí rozdílný, pevný nebo podřízený podíl na zisku nebo na likvidačním zůstatku, anebo rozdílnou váhu hlasů. Obzvláště výkon posledního zmíněného zvláštního práva, a to bez jakýchkoliv omezení, může být spojen s problémy, a dokonce i s konflikty. Jak uvádí Černá, „*zásada přímé úměry mezi počtem hlasů akcionáře vyplývajícím z jeho účasti ve společnosti a jeho podílem na základním kapitálu vyjadřuje ekonomicky spravedlivé řešení odvozující akcionářův podíl na přijímání zásadních rozhodnutí ve společnosti od kapitálového přínosu. Akcie s násobnými hlasovacími právy tuto zásadu – na základě zákonem otevřené možnosti – prolamují, neboť stanoveným způsobem jejich držitele zvýhodňují proti ostatním akcionářům*“.¹⁴ Jedná se o poměrně mocnou zbraň v rukou akcionáře, obzvláště umožní-li stanovy mnohonásobnou váhu hlasu. Pak z nevinně vypadající akcie s dvojnásobnou váhou hlasu, kterou patrně zamýšlel zákonodárce, aniž by to výslovně omezil, spolehající se na tuzemskou vysokou kulturu

12 DVORÁK, T., *Akciová společnost*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 188.

13 DĚDIČ, J., KŘÍŽ, R., *Problémy spojené s řízením o určení obsahu zvláštního práva k akciím a se souvisejícím právem akcionářů na odkoupení akcií*, Obchodní právo. 2018, č. 3.

14 ČERNÁ, S., *O akciích s rozdílnou vahou hlasů v budoucím českém akciovém právu* Obchodněprávní revue, 2012, č. 7-8, s. 193 a 195.

právního prostředí, se může snadno vyklubat akcie s mnohonásobně větší váhou hlasu, s pomocí níž lze zcela ovládnout společnost. Ve stejném článku, z něhož jsem o několik řádků výše citoval, Černá vyjádřila názor, s nímž zcela souhlasím. Domnívá se, že *„jelikož by neměla být přijímána právní úprava, která povede spíše k nárůstu konfliktů z oblasti práva společnosti, smluvní autonomii by mohly být v tomto ohledu dány meze.“* Odkazuje se na francouzskou úpravu, v níž zákonodárce umožňuje toliko akcie s dvojnásobnou váhou hlasu.

Závěrem si dovoluji uvést, že úprava druhů akcií v ZOK je velmi stručná, dle mého názoru až přespříliš, což vyvolává mnoho nejasností a nepřispívá k právní jistotě. Na druhou stranu umožňuje akciové společnosti velkou variabilitu a svobodu v přizpůsobení charakteru akcií, které bude vydávat, svým potřebám, cílům a účelu.

3. ZÁKLADNÍ POVINNOSTI AKCIONÁŘŮ

3.1 VKLADOVÁ POVINNOST

Zařazení podkapitoly věnované této majetkové povinnosti akcionáře ve výčtu jeho povinností na první místo není z mé strany náhodou. Jedná se o povinnost stěžejní. Bez jejího, alespoň částečného, splnění ze strany akcionářů by totiž akciová společnost vůbec nemohla vzniknout. Pro nepeněžitě vklady platí v souladu s §23, odst. 2 ZOK povinnost splacení v celé výši před vznikem společnosti. U peněžitého vkladu je úprava o něco benevolentnější, i tak ovšem trvá na částečném splnění vkladové povinnosti dříve, než společnost bude zapsána do obchodního rejstříku. Podle § 253, odst. 1 ZOK totiž pro to, aby založení společnosti bylo účinné, je nutné, aby každý zakladatel splatil případné emisní ážio a v souhrnu všichni akcionáři alespoň 30 % jmenovité nebo účetní hodnoty upsaných akcií nejpozději do okamžiku podání návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku. Jedná se tedy o podmínku sine qua non.

Vkladová povinnost je fakticky složena ze dvou souvisejících dílčích povinností. Těmi jsou povinnost upisovací, kterou rozumíme přijetí závazku poskytnout společnosti předmět vkladu a povinnost uhrazovací, tedy převedení vlastnického práva k předmětu vkladu na společnost.¹⁵

Jedná se o povinnost zákonnou, kogentní povahy. Nelze ji stanovami vyloučit, nebo jakkoliv zúžit. Akcionáři může být v souladu s §344, odst.3 ZOK, prominuta toliko v případě snížení základního kapitálu o nesplacené části vkladu, představující nesplnění vkladové povinnosti. Nicméně tato povinnost, respektive právo na její splnění, které svědčí společnosti, podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Odo 631/2010 „*podléhá promlčení v obecné promlčecí lhůtě*“. I přesto, že sankcím za nesplnění vkladové povinnosti se budu věnovat o několik řádků níže, považuji za vhodné zmínit už na tomto místě názor, podle něhož se společně s právem

15 DVORÁK, T., *Akciová společnost*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 398.

domáhat se splacení emisního kurzu zanikají práva společnosti uplatňovat sankce za porušení této povinnosti¹⁶. S tímto názorem nelze než souhlasit.

Vkladová povinnost vzniká jak zakladateli akciové společnosti okamžikem účinnosti stanov, tak i upisovateli nových akcií při zvýšení základního kapitálu. Je otázkou, zda akcionáři, nabude-li podíl v existující společnosti derivátně, tedy například převodem akcií od jiného akcionáře, vkladová povinnost vznikne k nesplacené části vkladu či nikoliv. V otázce, zda je vkladová povinnost součástí podílu a tím pádem přechází na jeho nabyvatele anebo zda má ryze obligační charakter, a tudíž se váže na povinnou osobu, nepanuje shoda.

Hovoříme-li o povinnosti, považují za nezbytné zmínit i sankce, spojené s jejím případným nesplněním. Je-li akcionář v prodlení – je povinen, v souladu s § 344 odst. 2 ZOK hradit poměrně vysoký úrok z dlužné částky. Ten však lze stanovami upravit, tedy mimo jiné i snížit, ba dokonce eliminovat. Dále má společnost možnost akcionáře v prodlení vyloučit ze společnosti, nesplní-li vkladovou povinnost ani v dodatečně lhůtě určené stanovami nebo zákonem. V souladu s § 426, písm. a) ZOK nemá akcionář v prodlení rovněž možnost výkonu hlasovacích práv v rozsahu tohoto prodlení. Současně s uplatněním výše uvedených sankcí má společnost možnost domáhat se splacení emisního kurzu soudní cestou. Právo podat odpovídající žalobu má v případě nečinnosti společnosti i kvalifikovaný akcionář. Společnost má možnost tuto situaci vyřešit i konfliktně formou snížení základního kapitálu upuštěním od vydání akcií.

Vkladová povinnost akcionáře plyne mimo jiné i ze směrnice č. 2012/30/EU. Ta udává rámec, v němž se musí pohybovat právní úprava vnitrostátní. Česká právní úprava se do stanovených mantinelů vchází s přehledem – v mnoha případech je dokonce podstatně přísnější. Abych byl konkrétní – jmenovitá hodnota upsaných akcií v okamžiku založení společnosti musí, v souladu s výše uvedenou evropskou směrnicí, být splacena v rozsahu minimálně 25%, oproti požadovaným 30% českým ZOK. Jako další příklad lze uvést požadavek na splacení nepeněžitého vkladu do pěti let od

16 DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., KŘÍŽ R., ČECH P. *Akciové společnosti 7. přepracované vydání*. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 350.

založení společnosti, oproti požadavku ZOK na splacení v celé výši při založení společnosti. Osobně tento striktnější přístup v českém právu vítám. Jsem toho názoru, že v zájmu efektivity fungování akciové společnosti, jako mechanismu, musí být všichni její účastníci maximálně ukázněni co do splacení emisního kurzu akcii, a zákonem stanovená pravidla by je tudíž k tomu měla maximálně nabádat a motivovat.

Ruská úprava vkladové povinnosti je v zásadě velmi podobná té české. Obdobně tedy vychází z koncepce reálné tvorby základního kapitálu – klade důraz na včasné splacení emisního kurzu akcií při založení společnosti i při navýšení základního kapitálu, tedy sleduje to, aby společnost od svých akcionářů částku rovnou základnímu kapitálu vskutku a ve stanovené lhůtě vyinkasovala. Oproti české úpravě však o něco důrazněji. Zaprvé, požadavek na splacení části základního kapitálu před vznikem společnosti je formulován přísněji – mimo případné emisní ážio musí být splaceno alespoň 50 % jmenovité nebo účetní hodnoty upsaných akcií, a zbylá část – stejně jako dle § 344, odst. 1 ZOK – nejpozději do 1 roku od založení společnosti. Zadruhé, při zvýšení základního kapitálu je nutné splacení emisního kurzu v celé výši před jeho účinností. Ani v ruské úpravě se akcionář nemůže své povinnosti nikterak zprostit. Výslovně se stanovuje, že to nelze ani cestou započtení pohledávky akcionáře vůči společnosti, na rozdíl od úpravy české.

Větší rozdíly jsou patrné pouze u sankcí spojených s prodlením akcionáře při nedodržení stanovené lhůty pro splacení emisního kurzu upsaných akcií. Tyto ruská úprava pojímá prostř. čl. 34, odst. 1 federálního zákona č. 208-FZ o akciových společnostech ze dne 26. 12. 1995 (dále jen „FZAS“) opravdu nekompromisně, zřejmě s ohledem na praxi, s cílem zcela eliminovat možnost prodlení akcionáře. Na prvním místě je uvedena možnost zakotvení ve stanovách peněžité sankce, tedy jakési pokuty, za porušení včasného a řádného splnění vkladové povinnosti. Podstatně přísnější je další uvedená sankce: není-li emisní kurz upsaných akcií při založení společnosti zcela splacen ve stanovených lhůtách, „propadnou“ akcie v hodnotě výše nesplacené částky společnosti, o čemž se provede záznam v seznamu akcionářů. Jinými slovy – vlastnické právo k takovým akciím přejde okamžikem marného uplynutí lhůty na společnost. Zajímavá je i zvláštní konstrukce „omezeného“ vlastnického práva, která se tímto

zavádí. Společnost totiž fakticky nemůže vlastnické právo k takovýmto akciím vykonávat – nevztahují se na ně hlasovací práva, nevyplácí se z nich podíl na zisku, neberou se v úvahu při určení usnášeníschopnosti atd. Nakládání s akciemi je rovněž zákonem omezeno – musí dojít k jejich prodeji nejpozději do 1 roku ode dne, kdy na společnost přešly, za cenu nikoliv nižší, než je jejich nominální hodnota. Nedojde-li k prodeji akcií v uvedené lhůtě, společnost je povinná na valné hromadě schválit snížení základního kapitálu o jejich hodnotu, a to pod sankcí likvidace společnosti.

Mám-li výše uvedené shrnout – ruská úprava fakticky toleruje existenci akcií s nesplaceným emisním kurzem po dobu maximálně 2 let od vzniku akciové společnosti, kdežto benevolentnější česká právní úprava umožňuje opakování tohoto stavu kdykoliv, kdy dojde ke zvýšení základního kapitálu. Tento volnější přístup je jednoznačně lákavější pro případné investory, nemusí však být dobrý pro společnost.

3.2 POVINNOST LOAJALITY

Tato povinnost společníka vůči korporaci, která by se dala dovodit z ustanovení § 212 odst. 1 ObčZ je současně korektivem jeho chování i výkladovým pravidlem, jímž se řídí interpretace dílčích povinností společníka vůči společnosti. Plní i regulační funkci v případech, kdy určité jednání nebo opomenutí nelze postihnout přímou právní úpravou. Kromě toho může mít v situacích, kdy sice existuje zvláštní norma upravující chování společníka, ale její aplikace by vedla k věcně nespravedlivému rozhodnutí odporujícímu právě povinnosti loajality, funkci derogační, díky níž vylučuje aplikaci speciálních zákonných ustanovení.¹⁷

V čem tedy spočívá? Jedná se o závazek upřednostnit zájem celku před zájmem vlastním a tomu přizpůsobit veškeré své jednání, které má nějaký vztah k celku. Černá k tomuto uvádí, že „*princip loajality ukládá akcionáři usilovat o naplnění cíle, k němuž byla společnost založena, zachovávat její stanovy, respektovat její oprávněné zájmy, souhrnně vzato chovat se vůči společnosti čestně.*“¹⁸ Má-li být tato povinnost

17 ČERNÁ, S. Obchodní právo. *Akciová společnost*. 3. díl. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006, s. 360.

18 ČERNÁ, S. Obchodní právo. *Akciová společnost*. 3. díl. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006, s. 185.

specifikována ve vztahu ke společnosti, lze ji vyjádřit formou zákazu a to tak, že jde o zákaz jednat způsobem pro společnost jakkoliv škodlivým adresovaný každému společníkovi. Jednání pro společnost škodlivé je zejména jednání konkurenční povahy a jednání zbavující společnost majetku nebo tento majetek poškozující.¹⁹ Takové zakázané chování může mít jak aktivní podobu (například převod podílu společnosti, který je způsobilý neúměrně a neodůvodněně ohrozit další činnost a existenci společnosti²⁰ anebo obecně konkurenční chování), tak i nekonání (například neúčast na hlasování, které je pro společnost bytostně důležité). V judikatuře se setkáváme i s velmi nekonkrétním vymezením jednání porušující povinnost loajality. Z nálezu Ústavního soudu ÚS 3168/11 I. ze dne 8. 12. 2011 totiž plyne, že „za porušení povinnosti loajality by bylo možné považovat i situaci, kdy by společník (akcionář) úmyslně jednal tak, aby společnost přestala generovat zisk, resp. aby znemožnil naplnění cílů, pro něž byla společnost založena.“

Podle charakteru porušení dané povinnosti se rozlišují různé druhy sankcí, nebo v daném případě spíše druhy obrany. Tak například je-li povinnost porušená vykonáním hlasovacího práva, v souladu s § 212, odst. 2 ObčZ rozhodne soud na návrh osoby, která na tom prokáže právní zájem, že se k danému hlasu nepřihlíží. Porušuje-li povinnost loajality nežádoucí jednání, lze se soudně domáhat zdržení se takového jednání. Vnikne-li porušením této povinnosti škoda – podle ustanovení §2910 ObčZ má škůdce povinnost vůči poškozenému tuto škodu nahradit. Jak plyne, z již zmíněného nálezu Ústavního soudu ÚS 3168/11 I. ze dne 8. 12. 2011 – „s porušením povinnosti loajality není z důvodu ochrany v dobré víře nabytých práv a provedených právních úkonů ex lege spojena neplatnost takových úkonů“. Tím není dotčeno právo na náhrady škody a na jiné korporátní sankce ze strany společnosti.

Jelikož jsem si na začátku této práce stanovil jako jeden z cílů zaměřit se na sporné či problematické aspekty, považuji za vhodné se na tomto pozastavit u konkurenčního jednání akcionáře, jako porušení povinnosti loajality. Na rozdíl od společníka osobní společnosti, kterému je zákaz konkurenčního jednání vysloven

19 ČERNÁ, S. Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006, s. 185.

20 ČERNÁ, S. Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006, s. 185.

přímo § 109 ZOK, společníkovi kapitálové společnosti, takové omezení výslovně ze zákona nevyplyvá.²¹ Zatímco společníci společnosti s ručením omezeným si tento zákaz mohou ujednat ve společenské smlouvě, v souladu s § 199 odst. 4 ZOK, v případě akciové společnosti i taková možnost chybí. Z § 442 odst. 3 ZOK, upravujícího zákaz konkurence ve vztahu k členům volených orgánů, vyplývá nemožnost rozsahu zákonem stanoveného zákazu konkurence rozšířit. Doktrinální výklad z toho usuzuje nemožnost rozšíření tohoto zákazu ani na jiné osoby, tedy například na akcionáře. Štenglová v této souvislosti uvádí, že výslovné zakotvení zákazu konkurence je možné alespoň formou smlouvy o zákazu konkurence.²² Jako možnost zakotvení tohoto zákazu nabízí i vydání zvláštního druhu akcie, v němž by byl zákaz konkurence do akcie vtělen. Osobně to považuji za velmi diskutabilní, neboť druh akcie je v souladu s § 276 odst. 1 ZOK charakterizován zvláštními právy, nikoliv povinnostmi. A zákaz konkurence, dle mého soudu, je nikoliv právem, nýbrž povinností. Bude na doktríně, aby do budoucna poskytla odpověď na otázku, zda by s akcií nebylo možné spojit tuto povinnost formou zvláštní povinnosti. Prozatím, chybí-li výslovné ujednání o zákazu konkurence, bude nutné hodnotit jednání vykazující znaky konkurenčního jednání skrz princip loajality, tedy prostřednictvím definicí jednání, které ho porušuje, vzešlých z doktríny a z judikatury.

Srovnání s ruskou úpravou je v daném případě velmi zajímavé, neboť doktrinálně pojem povinnosti loajality společníka vůči společnosti zde zcela chybí. Nehledě na to však, hlavní dílčí povinnosti, které jsou s povinností loajality spojovány v doktríně české, v níž byly vyvozeny z důvodů velmi neurčité formulace (obzvláště v právní úpravě před rekodifikací) především prostřednictvím rozsáhlé judikatury, v té ruské jsou výslovně zákonem stanoveny. Jmenovitě v ustanovení čl. 65.2, odst. 4 federálního zákona č. 51-FZ ze dne 30.11.1994 (dále jen „OZRF“), které demonstrativně vyjmenovává povinnosti společníka v obchodní korporaci. Kromě vkladové povinnosti jsou zde uvedeny povinnost mlčenlivosti o záležitostech

21 HUBÁČEK, T. Zákaz konkurence z hlediska povinnosti loajality společníka, *Obchodněprávní revue* č. 7-8, 2018, s. 209.

22 ŠTENGLOVÁ, I. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha : C.H. Beck 2017, s. 789.

společnosti, povinnost účastnit se takových rozhodnutí, bez nichž společnost nemůže pokračovat ve své činnosti, povinnost zdržet se jednání cíleného na poškození společnosti, a zákaz jednání nebo nečinnosti, tedy chování, které by podstatně ztěžovalo, nebo znemožňovalo plnění účelu, pro nějž byla společnost založena. Výčet je, jak jsem již zmínil, demonstrativní, předpokládá tak určitou flexibilitu a možnost doplnění tohoto výčtu prostřednictvím jiných právních aktů, anebo stanov.

Je zajímavé rovněž sledovat důsledky, které má vztažení těchto demonstrativně uvedených povinností na společníky obchodních korporací, nehledě na to, že většina povinností je uvedená obecně ať už v OZRF, nebo v jiných zákonech. Porušení korporátních povinností je totiž kromě obecné povinnosti nahradit vzniklou škodu, v ruské úpravě postižitelné specifickou sankcí, spočívající ve vyloučení společníka ze společnosti, jsou-li dány důvody zákonem nebo stanovami. Intenzitu nutnou pro aplikaci této sankce tak určují stanovy a zákon.

Zůstává otázkou, jaký charakter úpravy lépe slouží svému cíli, zda poměrně pružný neurčitý, zpřesňovaný soudními rozhodnutími, anebo naopak určitý a méně upravovatelný. S přihlédnutím k hledisku právní jistoty subjektů, na jejichž právní postavení má úprava vliv, se já osobně přikláním k určitosti právní úpravy a přeji si, aby de lege ferenda i český zákonodárce byl určitější ve vymezování povinností společníků obchodních korporací.

3.3 POVINNOST OZNAMOVACÍ

O této povinnosti si dovolím se zmínit jen velmi stručně, abych neopominul další velmi důležitou povinnost akcionáře. Povinnost oznamovací je totiž velmi rozsáhlé téma, které zasluhuje být tématem diplomové práce samo o sobě, a pojednání v plném rozsahu by zdaleka překročilo meze této práce. Jedná se o úpravu, která má základ v komunitárním právu, jmenovitě ve směrnicích č. 2004/109/ES a č. 2007/14/ES. Do toho českého tak byla v dnešní podobě inkorporována jejich transpozicí, jmenovitě novelou (zák. č. 230/2009 Sb.) zákona č. 256/2004 Sb. (dále jen

„ZPKT“) v roce 2009. Oznamovací povinnost je tak v pozitivním právu obsažena v §122 a násl. ZPKT a týká se akciových společností, jejichž emitované cenné papíry jsou přijaty k obchodování na evropském regulovaném trhu. Spočívá v povinnosti akcionáře, který dosáhne určitého množství hlasů (vyjádřeného v podílu na hlasovacích právech), a to jak v důsledku jeho zvýšení, tak i snížení, oznámit tuto skutečnost emitentovi a ČNB. Podle odstavce 2. výše uvedeného paragrafu se do podílu na všech hlasovacích právech emitenta započítají i hlasovací práva z investičních nástrojů.

V praxi se jedná o klíčové kritérium pro rozhodování investorů ohledně investice do konkrétních účastnických cenných papírů, neboť úroveň koncentrace podílů ve společnosti přímo ovlivňuje likviditu investice.²³

Ruská úprava, ač není nijak navázána na právo komunitární, se této problematice rovněž věnuje. A i v daném případě lze pozorovat důslednější přístup, respektive přístup s větší mírou regulace. Úprava obdobného institutu v ruské úpravě je obsažena ve federálním zákoně č. 135-FZ ze dne 26.07.2006, o ochraně konkurence (dále jen zákon o ochraně konkurence). Jmenovitě v čl. 27–29 tohoto zákona jsou taxativně vymezeny případy, kdy nabyvateli podílu v obchodní korporaci vzniká povinnost oznámit tuto změnu, po jejím uskutečnění, antimonopolnímu úřadu. A toto vymezení je opravdu široké a netýká se jenom akciových společností, nýbrž i např. společností s ručením omezeným. Určovacím kritériem je na jedné straně obrat nebo majetek společnosti, a na druhé straně – překročení určitého podílu na hlasovacích právech. A pokud je nabyvatelem extranea, tedy osoba, která se společnosti doposud neúčastní, je dokonce nutné povolení k uskutečnění takové transakce, oznámení tak musí proběhnout předem. Podstatně větší stupeň regulace spatřuji v tom, že se tato povinnost týká všech akcií s hlasovacími právy, tedy nikoliv pouze obchodovatelných na regulovaném trhu.

23 DVORÁK, T., *Akciová společnost*, 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 399.

3.4 POVINNOST PŘEDLOŽIT AKCIE

V určitých situacích vzniká akcionáři povinnost své listinné akcie společnosti předložit k provedení určitého úkonu.

Jedna z takových situací, pravděpodobně v praxi nejčastější, je změna údajů, které tvoří povinné náležitosti listinné akcie podle §259, odst. 1 ZOK. Tu je společnost povinná do akcie zaznamenat, případně akci vyměnit. Tyto náležitosti jsou v uvedeném ustanovení vyjmenovány taxativně. Patří mezi ně jmenovitě: označení, že se jedná o akci, jednoznačné označení společnosti, označení formy akcie, ledaže se jedná o akci zaknihovanou a u akcie na jméno – jednoznačná identifikace akcionáře a dále pak údaje o druhu akcie. Takovým údajem je rovněž jmenovitá hodnota akcie. Mezi případy, kdy k její změně může docházet, patří například jednak zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů akciové společnosti, podle §495 a násl. ZOK nebo snížení základního kapitálu podle §523 a násl. ZOK, druhák rozhodnutí valné hromady společnosti o štěpení akcií na více akcií o nižší jmenovité hodnotě, případně o spojení více akcií do jedné akcie, dle §342 ZOK. V případě změny výše uvedených údajů společnost, v souladu s §542 ZOK, vyzve akcionáře, aby své akcie předložil k výměně anebo k vyznačení nových údajů na akci.

V případě poškození akcie, o takové intenzitě, že by mohla být zpochybněna její legitimační funkce a současně není-li pochyb o pravosti a o samotné existenci akcie²⁴ – provede společnost v souladu s §543, odst. 1 ZOK, na žádost akcionáře výměnu, a to bez zbytečného odkladu. Povinnosti společnosti výměnu provést koresponduje povinnost akcionáře akci společnosti předložit.

Kromě předložení akcií společnosti za účelem provedení úkonu ze strany společnosti, zpravidla v podobě vydání jiných akcií, se lze setkat i s povinností akcionáře akcie společnosti odevzdat, tedy aniž by se do dispozice jejího držitele vrátily. S takovýmto úkonem může být spojen vznik určitého práva akcionáře, anebo

²⁴ POKORNÁ, J. In: LASÁK, F. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z., DOLEŽIL T. a kol., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 2392.

takový úkon může být předpokladem pro výkon rozhodnutí společnosti. Jako příklad povinnosti odevzdat akcii, jako předpoklad pro vznik určitého práva, lze uvést povinnost odevzdat akcie likvidátorovi v rámci likvidace společnosti, podle §550 ZOK. V daném případě se tato povinnost váže na vznik práva na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku. Povinnost odevzdat cenný papír emitentovi při přeměně cenného papíru na zaknihovaný cenný papír, podle §529 a násl. ObčZ je naopak příkladem, kdy je tato povinnost předpokladem pro výkon rozhodnutí společnosti.

Sankce za nesplnění povinnosti předložit, resp. odevzdat akcie, jsou upraveny v § 537 a násl. ZOK a pro přeměnu cenného papíru na zaknihovaný cenný papír – pak § 531 ObčZ. V souladu s těmito ustanoveními – nepředloží-li akcionář, jehož se tato povinnost týká, akcie ani v dodatečné lhůtě – prohlásí představenstvo společnosti takové akcie za neplatné. Nové akcie, které mají být vydány místo akcií prohlášených za neplatné, pak společnost prodá na evropském regulovaném trhu, případně ve veřejné dražbě. Výtěžek z prodeje se, po započtení pohledávek společnosti, vyplatí akcionáři. Sankcí je tak ukončení účasti ve společnosti ve vztahu k akciím, jichž se porušení povinnosti týká. Ve většině případů (jmenovitě se jedná o případy podle § 500 odst. 3 ZOK, § 526 ZOK, § 529 ZOK a § 536, odst. 3 ZOK) rovněž po celou dobu prodlení nesmí akcionář vykonávat práva spojená s akcií.²⁵

Jelikož se daná povinnost z povahy věci může týkat pouze cenného papíru, v ruské úpravě tato problematika chybí. Podle čl. 16, odst 1 . federálního zákona č. N39-FZ, O trhu cenných papírů, ze dne 22.04.1996, se totiž v ruském právu předpokládá emise pouze zaknihovaných cenných papírů, a to ve formě akcie na jméno. Hovořit o povinnosti předložit cenný papír se tak za této okolnosti zdá být bezpředmětné.

25 ŠTENGLOVÁ, I. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha : C.H. Beck 2017, s. 889.

4. NEMAJETKOVÁ PRÁVA – PRÁVO ÚČASTI NA SPRÁVĚ SPOLEČNOSTI

I přesto, že je akciová společnost společností kapitálovou a její správu tudíž zajišťují profesionální manažéři, je nutné, aby i investoři, kteří se společnosti majetkově účastní, a mají tedy bezprostřední zájem na tom, aby se společnosti dařilo, měli právo se na správě společnosti v jistém smyslu podílet. Investoři by měli mít možnost korigovat směřování společnosti, kontrolovat činnost volených orgánů a mít přístup k informacím ohledně činnosti společnosti. Toto právo je v intencích zákona bezprostředně spojeno s akcií, ať už se jedná o cenný papír, nebo zaknihovaný cenný papír, a náleží vlastníkově akcie, tedy akcionáři, podle § 259 ZOK. Centrální platformou pro výkon práva podílet se na správě společnosti je (v českém právu) valná hromada. Volený orgán je totiž vázán právě kolektivní vůlí akcionářů, přijatou a vyjádřenou zákonem stanoveným postupem, tedy usneseními valné hromady, a nikoliv vůlí jednotlivého akcionáře, i kdyby se jednalo o akcionáře majoritního, ledaže se jedná o jednočlennou společnost, v níž jediný akcionář vykonává působnost valné hromady.

Charakter tohoto práva je nemajetkový, a tak dílčí práva, která z něj plynou nejsou samostatně převoditelná.

V této kapitole se budu dále věnovat dílčím aspektům tohoto významově poměrně rozsáhlého práva akcionáře. Těmi jsou právo účastnit se valné hromady a hlasovat na ní a s tím těsně související právo na vysvětlení, právo podávat návrhy a protinávrhy a právo žalovat na neplatnost usnesení valné hromady.

4.1 PRÁVO ÚČASTNIT SE VALNÉ HROMADY

Jedná se o základní právo, umožňující se podílet na správě společnosti, které náleží všem akcionářům, tedy i těm bez hlasovacích práv, ledaže akcionář dočasně nevykonává žádná z práv akcionáře z důvodu sankčního opatření předvídaného

zákonem, a to buď plynoucího přímo ze zákona, anebo o němž rozhodl k tomu oprávněný orgán na základě zákonného zmocnění.

Mimo sankční opatření se jedná o právo nezadatelné, které nelze omezit stanovami, ani se ho nelze předem zříci.

V rámci tohoto práva je akcionář oprávněn se valné hromady osobně účastnit, a tudíž má i právo být o konání valné hromady řádně informován, a to formou pozvánky, zveřejněné na internetových stránkách společnosti a zaslané akcionáři, ledaže stanovy, v souladu s § 406, odst. 1 ZOK, určí jinou formu oznámení, která nahradí zaslání na adresu akcionáře. Ta z logiky věcí i ze znění zákona nesmí nedůvodně omezovat akcionáře v možnostech účastnit se valné hromady.

Forma účasti akcionáře je ponechána zcela na jeho uvážení, a může tak být buď osobní nebo v zastoupení, na základě písemné plné moci, podle § 399 ZOK. Jazykovým, ale i teleologickým výkladem uvedeného ustanovení lze dospět k tomu, že souběžná účast akcionáře a jeho zmocněnce možná není, ledaže zastoupení směřuje pouze k určitému množství akcií akcionáře, nebo pouze k akciím určitého druhu.²⁶ Ze stejného ustanovení plyne i nemožnost zastupování na základě generální plné moci, neboť z plné moci musí vyplývat, že udělena pro účast na jedné nebo více valných hromadách. Tento princip však do jisté míry prolomil Nejvyšší soud ČR svým Usnesením ze dne 28.04.2009, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009, jimž vyjádřil názor, že souvisí-li nabývání majetkových účastí v jiných obchodních společnostech s činností podnikatele, je i účast na valné hromadě právním jednáním, k němuž dochází při provozu obchodního závodu, a k němuž je prokurista oprávněn ze zákona (jmenovitě na zákl. § 450 ObčZ), tudíž v takovém specifickém případě se plná moc nevyžaduje.

Na rozdíl od dřívější úpravy. v pozitivním právu není omezení na zastoupení členem voleného orgánu, tedy představenstva nebo dozorčí rady. Zastoupit akcionáře může i jiný akcionář. Zmocněnec může zastupovat i několik akcionářů na jedné valné hromadě, avšak jeden akcionář nemůže být zastoupen vícero zmocněnci ve vztahu ke

26 ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M., a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání.* Praha : C.H. Beck 2010, s. 646.

stejným akciím, čímž by tito zmocněnci byli oprávněni ke společnému výkonu hlasovacího práva spojeného s těmito akciemi.²⁷

V případě absence plné svéprávnosti akcionáře je nutné zastoupení zákonným zástupcem nebo opatrovníkem.

4.2 HLASOVACÍ PRÁVO

Výkonem hlasovacího práva se akcionář přímo a aktivně podílí na správě společnosti, díky čemuž se lze setkat s názorem, že se jedná o nejvýznamnější nemajetkové právo akcionáře.²⁸

Předpokladem pro výkon tohoto práva je osobní účast akcionáře nebo jeho zástupce na valné hromadě, ledaže se jedná o hlasování per rollam (o tomto institutu se zmiňuji níže v této podkapitole).

V souladu s § 250, odst. 2, písm. e) ZOK je počet hlasů, spojených s jednou akcií, upraven stanovami akciové společnosti a podle § 276, odst. 3 ZOK se může lišit nejenom v závislosti na jmenovité hodnotě, ale i na druhu akcie, bez vazby na jmenovitou hodnotu. Znamená to, že v případě, že společnost vydala několik druhů akcií, na akcie se stejnou jmenovitou hodnotou může připadat různý počet hlasů. Jedná se o výraznou změnu oproti předchozí úpravě, obsažené v ObchZ. Pokud společnost vydala akcie bez jmenovité hodnoty, tzv. kusové akcie, váže se na jednu takovou akcii jeden hlas, ledaže stanovy připouští vydání kusových akcií s rozdílnou váhou hlasů, dle § 257, odst. 3 ZOK. Na rozdíl od práva, o němž jsem se zmiňoval v předchozí podkapitole, jmenovitě práva na účast na valné hromadě, hlasovací právo všem akcionářům nenáleží. Akciová společnost totiž může v souladu s § 279 ZOK vydávat i akcie bez hlasovacích práv o souhrnu jmenovitých hodnot až do výše 90% hodnoty základního kapitálu. Stanovy mohou určit omezení výkonu hlasovacích práv a to tím, že stanoví maximální možný počet hlasu na jednoho akcionáře.

27 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 06. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006.

28 ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací. 1. vydání.* Praha : Wolters Kluwer 2015, s. 398.

Usnášeníschopnost valné hromady je zákonem stanovena tak, že jí musí být přítomní akcionáři, jmenovitá hodnota jejichž akcií přesahuje v souhrnu 30 % základního kapitálu. Stanovy tuto hranici mohou libovolně upravit, a to jak směrem dolu, tak i nahoru. Jako základní způsob přijetí rozhodnutí na valné hromadě je zákonem určena prostá většina, tedy většina hlasů přítomných akcionářů. U některých rozhodnutí uvedených v § 416 a § 417 ZOK, jako je například změna stanov nebo zvýšení základního kapitálu, zákon určuje kvalifikovanou dvoutřetinovou nebo tříčtvrtinovou většinu hlasů přítomných akcionářů nutnou pro přijetí takového rozhodnutí. U rozhodnutí o spojení akcii dle § 417 odst. 4 ZOK se vyžaduje souhlas všech akcionářů, jejichž akcie se mají spojit.

Od účinnosti ZOK je do české právní úpravy zavedena možnost hlasovat mimo valnou hromadu, tzv. per rollam, upravená v § 175, odst. 1 ZOK. Jelikož rozhodnutí přijaté takovým způsobem je rovněž rozhodnutím valné hromady, přesnější označení tohoto způsobu hlasování je hlasování mimo jednání valné hromady. Aby tento způsob rozhodování připadal v úvahu, musí s ním stanovy výslovně počítat, neboť přímo ze zákona taková možnost u akciové společnosti neplyne. Zmíní-li stanovy pouze to, že je rozhodování per rollam přípustné, použijí se striktně ustanovení §418-420 ZOK, což znamená, že tento typ hlasování bude možný pouze v písemné formě. Stanovy nicméně mohou určit i to, že rozhodování per rollam bude probíhat s využitím technických prostředků, ve smyslu ustanovení § 398 odst. 2., tedy například prostřednictvím telekomunikačních prostředků, interaktivních webových stránek apod. Samotný proces hlasování probíhá tak, že představenstvo doručí akcionáři návrh rozhodnutí a ten se k němu vyjádří a to tak, že hlasuje buďto pro anebo proti návrhu. Jak návrh usnesení společnosti, tak i vyjádření akcionáře jsou právním jednáním ve smyslu § 561 ObčZ, a tudíž by měly splňovat požadavky na formu, uvedené v tomto ustanovení. Nereaguje-li akcionář, platí nevyvratitelná právní domněnka, podle § 419 odst. 1 ZOK, že s návrhem nesouhlasí. Jelikož u tohoto typu rozhodnutí valná hromada nejedná, není na místě pojem usnášeníschopnosti. Většina se tak počítá z celkového počtu hlasů všech akcionářů. Výsledek hlasování, nahrazující zápis z jednání valné hromady, společnost zveřejní na svých webových stránkách a doručí akcionářům, jedná-li se o akcie zaknihované, anebo akcie na jméno.

S otázkou výkonu hlasovacího práva akcionáře souvisí ještě jeden institut zavedený ZOK, o kterém bych se na tomto místě rád zmínil. Jedná se o kumulativní hlasování, upravené v § 354-356 ZOK. Určí-li tak stanovy, použije se tento způsob hlasování pro volbu členů orgánů společnosti, tedy členů představenstva a dozorčí rady. Jeho zvláštnost spočívá v tom, že pro jeho účely se počet hlasů každého akcionáře vynásobí počtem volených míst členů orgánů. Takto vzniklý počet hlasů lze použít libovolně pro různé kandidáty, ale i pro pouze jednoho z nich. Samotné hlasování probíhá tak, že se postupně hlasuje o každém kandidátovi zvlášť. Zvoleni jsou pak ti kandidáti, kteří obdrží největší počet takovýchto hlasů. Jako účel tohoto způsobu hlasování bývá uváděna ochrana práva menšinových akcionářů a zatraktivnění společnosti pro akcionáře nové, kteří tak s nabytím účasti ve společnosti budou moci ovlivnit její chod i v minoritním postavení. Otázkou zůstává nakolik se v českých realitách tomuto účelu i jeho naplnění podaří přiblížit, tedy jak hojně tento institut je a bude využíván a nakolik bude účinný. Použití kumulativního hlasování totiž musí být výslovně ve stanovách upraveno, což nemusí být v zájmu většinových akcionářů, kteří na obsah stanov mají větší vliv. A taky způsob průběhu hlasování, který zvolil zákonodárce, umožňuje většinovému akcionáři poměrně velký prostor pro taktizování v průběhu hlasování.

4.3 PRÁVO NA VYSVĚTLENÍ

Zákon vnímá právo akcionáře na vysvětlení, upravené v § 357-360 ZOK, jako *de facto jedno z nejzákladnějších akcionářských práv*.²⁹ Stejně jako právo účasti na valné hromadě, náleží všem akcionářům, tedy i těm bez hlasovacích práv. Jedná se o jakousi obdobu práva na informace společníků společnosti s ručením omezeným, avšak s jistými omezeními, a to s omezením časovým a omezením obsahového charakteru.

²⁹ Důvodová zpráva k ZOK, str. 59.

Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>

Primárně lze právo na vysvětlení uplatnit během konání valné hromady v ústní formě, což je i nejčastější způsob výkonu tohoto práva. Z odstavce 2. § 357 plyne možnost podat žádost o vysvětlení ve formě písemné, a to počínaje okamžikem uveřejnění pozvánky na valnou hromadu.

Vymezení věcného rozsahu je o něco komplikovanější a má několik aspektů.

Musí se jednat o záležitost související se společností nebo s jí ovládanými osobami – v zájmu naplnění informačního práva akcionáře je nutné tento pojem vykládat spíše extenzivně. To znamená, že tím rozumíme informace o smluvních vztazích společnosti, o jejím majetku nebo o ovládaných osobách. Pod tento pojem lze rovněž zařadit vše, co je předmětem působnosti valné hromady, dle § 421 odst. 2 ZOK. Informace o jiných subjektech, jako jsou například jiné společnosti, nebo jiní akcionáři, však už jdou mimo tento rámec a právo na vysvětlení se tak na ni nemůže vztahovat.³⁰

Nelze se domáhat vysvětlení ohledně jiných záležitostí než těch, které se budou na valné hromadě projednávat. V této souvislosti stěžejní roli hraje pozvánka a náležitosti, které ji ukládá § 407 odst. 1. Musí v ní být obsažen pořad valné hromady.

Dále zákon zmiňuje kritérium potřebnosti požadované informace pro posouzení obsahu záležitosti. Z této formulace je zřejmé, že nestačí pouhá souvislost se zmiňovanou záležitostí. Uvedené kritérium bude naplněno, pokud bude požadovaná informace z pohledu akcionáře, s přihlédnutím, ke všem veřejně dostupným údajům, pro něj jediným nedostačujícím prvkem k doformování postoje k dané věci. Alternativně uváděná podmínka potřebnosti požadované informace pro výkon akcionářských práv na valné hromadě bude z mého pohledu naplněna vždy, neboť už samotná účast na valné hromadě v souladu s jejím pořadem je výkonem takového práva.

Věcný rozsah tohoto práva je, pro úplnost, nutno vymezit i negativně. V souladu s § 359 ZOK je nepřípustné poskytnutí vysvětlení, které by společností přivodilo újmu, jako například prozrazení obchodního tajemství, mělo by charakter

30 LASÁK, F. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z.; DOLEŽIL T. a kol., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1616.

vnitřní informace podle ZPKT, nebo charakter utajované informace podle zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. Společnost žádost o takovou informaci zcela nebo částečně odmítne.

Odmítne-li svolavatel valné hromady, zpravidla představenstvo, požadovanou informaci poskytnout, má akcionář, v souladu s § 360 odst. 2 ZOK, právo obrátit se na dozorčí radu. Neuspěje-li ani u tohoto orgánu, lze se požadovaného vysvětlení domáhat soudně.

Není-li dán důvod pro odmítnutí žádosti o vysvětlení, je orgán společnosti, v souladu s § 357 odst. 1 ZOK, povinen takové vysvětlení poskytnout přímo na valné hromadě. Ustanovení § 358 odst. 1 ZOK pak výše uvedenou povinnost konkretizuje, a sice tak, že je ji společnost povinna splnit přímo na valné hromadě. Důvod je zřejmý: aby splnění povinnosti plnilo účel práva na poskytnutí vysvětlení, je nutné, aby k němu došlo na valné hromadě. Požadovaná informace je totiž většinou nutná pro účely dotvoření stanoviska akcionáře k věci, ohledně níž se v průběhu valné hromady hlasuje, ledaže se jedná o hlasování per rollam, tedy mimo jednání valné hromady. V takovém případě neprobíhá interakce akcionáře a orgánu společnosti a toto právo se realizuje tak, že společnost opatří návrh rozhodnutí takovými podklady, které dovolí jeho objektivní posouzení a poučené rozhodnutí akcionáře.³¹ Vráťme-li se k povinnosti orgánu společnosti poskytnout vysvětlení na valné hromadě, platí to, ledaže se jedná o vysvětlení složité. Zpravidla půjde o takovou situaci, kdy dotaz nebylo možné předvídat v souvislosti se záležitostí na pořadu valné hromady. Takové vysvětlení poskytne orgán společnosti v zákonem stanovené lhůtě. Ze znění § 358 odst. 2 ZOK lze dovodit, že tuto informaci je společnost povinná poskytnout dotazujícímu se akcionáři. Ostatní akcionáři si mohou toto vysvětlení následně rovněž vyžádat. Je otázkou, zda by zásadu rovného zacházení s akcionáři, ve smyslu § 244 odst. 1 ZOK nenaplňovalo lépe poskytnutí vysvětlení takovým způsobem, aby bylo rovnou dostupné alespoň všem akcionářům, kteří se zúčastnili valné hromady. Je-li vysvětlení poskytnuto na valné

31 BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 1524.

hromadě, zaznamenaná se společně s dotazem do zápisu z valné hromady, v souladu s § 423 odst. 2 písm. d. ZOK.

Otázku kvalitativních vlastností informace obsažené ve vysvětlení řeší ustanovení § 358 odst. 2 ZOK. V souladu s ním, za splnění povinnosti podat vysvětlení lze považovat poskytnutí pouze takové informace, která je konkrétní, úplná a poskytuje tak dostatečný a pravdivý obraz o dotazované skutečnosti. Poskytnutí informace neurčité, neúplné, zkreslující, zavádějící a jinak nevhodné je fakticky odepřením práva na vysvětlení, proti němuž se lze bránit výše zmíněným postupem, podle § 260 odst. 2 ZOK. Co se týká formy informace podávané na valné hromadě, zákon počítá zásadně s formou ústní. Odpověď obsahující informaci pak může mít charakter buďto individuální, tedy být reakcí na jeden konkrétní dotaz, respektive, abych dodržel pojmosloví zákona – žádost o podání vysvětlení (dále si však v této souvislosti dovoluji i užití slova „dotaz“), anebo souhrnný, tedy reagovat současně na několik žádostí o podání vysvětlení obdobného obsahu. Tím zákonodárce, podle mého názoru, dává orgánu společnosti instrument k alespoň zmírnění, když už ne eliminaci, situací, kdy akcionáři svými dotazy sledují jiný účel než získání informací ohledně projednávaných záležitostí, a tyto dotazy tak vykazují opakující se, ba dokonce vyloženě šikanózní charakter.

Předpokládám, že právě šikanózní výkon práva na vysvětlení ze strany akcionářů, s nimž se akciové společnosti potýkaly v praxi, vedl zákonodárce k tomu, že v obou odstavcích § 357 ZOK vyhradil akciové společnosti možnost omezit stanovami rozsah žádosti o vysvětlení, a to jak ve formě ústní, tak i v té písemné. Mám za to, že tento postup souvisí i se zásadou rovného zacházení s akcionáři a má za cíl zajistit, aby všichni akcionáři měli možnost své právo na vysvětlení vykonat.

Jak plyne z Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.08.2001 sp. zn. 29 Odo 71/2001, „omezení nebo ztížení oprávnění akcionáře uvedené v § 180 ObchZ (mimo jiné práva vysvětlení) je v rozporu se zákonem. Nepřípustným omezením je i požadavek jednacího řádu, aby akcionáři přikládali své návrhy, protesty a žádosti o vysvětlení pouze v písemné formě“. V této souvislosti se zdá být zajímavou otázka, zda lze stanovami, anebo dokonce jednacím řádem naopak právo na vysvětlení rozšířit, a to

například tak, že by v rozporu se zněním § 357 mohl akcionář požadovat vysvětlení, které by s projednávanými záležitostmi nesouviselo. K této otázce se v literatuře vyslovuje Šuk a tvrdí, že *taková konstrukce možná je, neboť kogentnost zmíněného ustanovení spočívá pouze v tom, že právo přiznané akcionáři nelze oproti zákonu omezovat*.³² Dle tohoto názoru tak není důvod omezovat akciovou společnost v tom, aby akcionářům přiznala ve stanovách širší obsah tohoto práva. S přihlédnutím ke skutečnosti, že akcionář má poměrně omezený přístup k informacím ohledně akciové společnosti, například na rozdíl od společníka ve společnosti s ručením omezeným, mimo jiné z důvodu toho, že kontrolní pravomoc ve společnosti vykonává volený orgán a nikoliv akcionář, takový názor vítám a pokládám nabídnutou konstrukci za prospěšnou pro akcionáře. Pro vyváženost je ale v této souvislosti nutné zmínit i názor opačného rázu, vůči této konstrukci značně skepticky. Tak Lasák argumentuje, že by akcionář tím pádem získal možnost položit praktický jakýkoliv dotaz v souvislosti se společností, což by jednak *značně rozšířilo prostor pro zneužívání nebo šikanózní výkon práva na vysvětlení* a druhák by znemožnilo představenstvu v souvislosti s poskytnutím vysvětlení konat s péčí řádného hospodáře, ve smyslu § 159 ObčZ ve spojení s § 51 a § 52 ZOK, neboť by se nemohlo řádně připravit a požadované informace poskytnout.³³ Lasák totiž vymezuje účel, který toto právo sleduje, tak, že tímto účelem *není poskytnout akcionáři, na jeho žádost, jakékoliv informace o dění ve společnosti, nýbrž slouží jako prostředek pro informované utváření akcionářské vůle na valné hromadě*.³⁴ V této polemice, jak je již patrné výše, se příkláním spíše k názoru pro širší vymezení práva akcionáře na informace, ač jsem si vědom praktických úskalí tohoto řešení, a očekávám de lege ferenda nastavení konkrétních mantinelů ze strany zákonodárce, aby se tato koncepce mohla využívat v praxi.

Na závěr této podkapitoly považuji za vhodné zmínit, že kromě informační povinnosti vůči akcionářům, vyplývající z práva na vysvětlení, má akciová společnost i

32 ŠUK, P. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H. Beck 2017, s. 607.

33 LASÁK, F. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z., DOLEŽIL T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1623.

34 LASÁK, F. § 356 – Právo na vysvětlení. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z., DOLEŽIL T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1616.

další informační povinnosti, které jsou však v některých případech adresovány širěji a informace takto poskytnutá je přístupná veřejnosti. Mezi takové povinnosti patří například povinné zveřejňování účetní závěrky a dalších podkladů podle § 436 ZOK, povinné zveřejňování některých údajů způsobem umožňujícím dálkový přístup (typicky prostřednictvím webových stránek) podle § 7 odst. 2 ZOK, informační povinnost v rámci přeměny právnické osoby podle § 174 a násl. ObčZ, nebo povinné zakládání listin do spisů.

4.4 PRÁVO PODÁVAT NÁVRHY A PROTINÁVRHY

Účelem tohoto dalšího dílčího práva, v rámci širšího pojmu účasti na správě společnosti, je zajistit, aby akcionáři nikoliv pouze vyjadřovali svůj souhlasný, či naopak odmítavý postoj vůči usnesením navrhovaným předsednictvem, ale aby mohli podobu usnesení ve věcech záležitostí, zařazených na pořad valné hromady, sami navrhnout a ostatní akcionáře o tom informovat. Jinými slovy právo sleduje posílení práv akcionářů při správě společnosti a jejich ochranu. I toto právo náleží každému akcionáři.

V zákoně je právo podat návrh nebo protinávrh upraveno v § 361–364 ZOK. Rozlišení na návrh a protinávrh nemá žádný praktický význam, neboť se v obou případech jedná o totéž právo, Rozdílné označení tak pouze znázorňuje obsahový vztah mezi návrhem usnesení ze strany orgánu společnosti a tím akcionářovým. Jsou-li obsahově opačné nebo velmi rozdílné – jedná se o protinávrh, v opačném případě jde spíše o návrh. Za návrh se považuje i návrh usnesení ohledně záležitosti zařazené na pořad valné hromady, která měla být pouze projednána. § 361 odst. 2 ZOK výslovně stanoví, že návrh na jmenování určité osoby do funkce je návrhem. Nadále v této podkapitole budu ve významu protinávru nebo návrhu podle § 361 odst. 1 ZOK budu užívat pojem „protinávrh“

Protinávrh je akcionář povinen doručit v přiměřené lhůtě před konáním valné hromady, aby se s ním stihli seznámit předsednictvo i ostatní akcionáři. Přiměřenost lhůty se posuzuje individuálně podle více kritérií. Předsednictvo je pak povinno, v souladu s § 362 ve spojení s § 369, odst. 2 ZOK, vydat své stanovisko k protinávru,

se kterým akcionáře seznámí, spolu s protinávrhem 5 dní před konáním valné hromady. Během konání valné hromady má akcionář právo svůj návrh přednést, v souladu s § 364 odst. 2 ZOK. Jedná se nicméně o právo nikoliv povinnost a případná absence přednesu nezakládá neplatnost protinávrhu. Ohledně protinávrhu se tak hlasuje na valné hromadě v každém případě, a to v první řadě, tedy dříve než o návrhu společnosti, v souladu s § 364 ZOK.

Různí se názory, zda je společnost povinná se zabývat takovým protinávrhem, který je doručen později, než v lhůtě přiměřené před konáním valné hromady a zda by se o něm mělo na valné hromadě hlasovat. Pochopitelně ledaže se jedná o návrh určitých osob do orgánů společnosti, dle § 361 odst. 2 ZOK, vůči němuž takové časové omezení neplatí. Odmítavý postoj vycházející z jazykového výkladu uvedeného ustanovení uvádí, že nikoliv. Pro tento názor lze argumentovat i účelem pozvánky na valnou hromadu, jímž je umožnit akcionáři, aby ještě před konáním valné hromady získal relevantní informace a mohl tak bez tlaku učinit rozhodnutí jaký návrh bude preferovat. Takový názor by svědčil i akcionářům, kteří se valné hromady nezúčastní, neboť navržená usnesení považují za neproblematická (ať už budou přijata, či nikoliv) nebo pro ně nedůležitá.³⁵ Většina doktrinárních závěrů je ovšem opačného charakteru, poukazují na účel daného práva, kterým je, jak jsem již zmiňoval, posílení a ochrana práv akcionářů. Lasák například uvádí, že *jediným důsledkem pozdního doručení protinávrhu (návrhu) je to, že jej předsednictvo není povinno oznámit se svým stanoviskem podle § 362 ZOK*. Podle něj to může leda tak *snížit šance na přijetí protinávrhu (návrhu), neboť ostatní akcionáři ho nestihnou dostatečně zvážít, nic však nebrání tomu tento návrh na valné hromadě projednat a případně přijmout*.³⁶ Pokorná uvažuje tím směrem, že by *valná hromada mohla rozhodnout o přesunu významného návrhu na její další zasedání*, aby společnost měla možnost dostat požadavku zákona v podobě vyhotovení stanoviska představenstva k tomuto návrhu a aby akcionáři měli

35 JOSKOVÁ, L. *Právo akcionáře podávat návrhy a protinávrhy*, Obchodněprávní revue. 2014, č. 9, s. 251.

36 LASÁK, J. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z.; DOLEŽIL T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1646.

dostatek času ke zvážení významu protinávrhu.³⁷ K názoru ohledně přípustnosti jednání ve věci opožděně podaného protinávrhu se přikláním i já, neboť mám za to, že je nutné při výkladu vždy sledovat účel normy, a tomu tento názor odpovídá spíše.

Pokud akcionář svou povinnost doručit protinávrh (návrh) v přiměřené lhůtě před konáním valné hromady naopak dodrží a společnost, v rozporu s § 362 odst. 1 ZOK, nezajistí oznámení protinávrhu společně se svým stanoviskem předepsaným způsobem, nebrání to tomu, aby se o protinávrhu na valné hromadě mohlo hlasovat. Usnesení valné hromady o tomto protinávrhu však následně může být prohlášeno za neplatné z důvodu porušení procesní povinnosti ze strany společnosti, v důsledku níž se akcionáři nemohli s protinávrem dostatečně seznámit, a odpovědným členům představenstva dokonce může vzniknout odpovědnost za vzniklou škodu.

4.5 PRÁVO ŽALOVAT NA NEPLATNOST USNESENÍ VALNÉ HROMADY

Pro rozpor se zákonem, stanovami, nebo dobrými mravy může akcionář, v souladu s § 428, odst. 1 ZOK, žalovat na neplatnost usnesení valné hromady. Toto právo akcionáře jednak přispívá k obecnému zachovávání zákonnosti ve vnitřních poměrech akciové společnosti, druhák významně posiluje postavení menšinového akcionáře, a to tím, že mu dává prostředek napadnout protiprávní usnesení valné hromady. Současně mu však umožňuje velmi účinně napadat vůli většiny i pro formální, nikoliv významné, vady. Z logiky věci tak toto právo musí mít jisté hranice, aby se zamezilo jeho výkonu, který by měl šikanózní charter.

Takovým zákonným prostředkem, do jisté míry limitujícím výkon toto práva akcionáře, je nutnost podat protest, podle § 424, odst. 1., ještě v průběhu valné hromady.

Za určitých okolností soud, i přestože zjistí důvodnost žaloby, nevysloví neplatnost usnesení valné hromady. Stane se tomu tak v souladu s § 260 odst. 1 ObčZ,

37 POKORNÁ, J. In: BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 1549.

nemělo-li porušení závažných následků a je-li v zájmu společnosti, hodném ochrany, aby k vyslovení neplatnosti nedošlo. Jinými slovy zákon ukládá soudu, aby zkoumal nejenom závažnost porušení ze strany společnosti, ale v případě, že následky porušení závažné nejsou, tak aby zkoumal i to, zda je daný ochrany hodný společenský zájem na tom, aby soud neplatnost nevyslovil. Chybí-li takový zájem – soud neplatnost vysloví. Podle odst. 2 pak soud nevysloví neplatnost ani v případě, bude-li tím podstatně zasaženo do práva třetí osoby nabytého v dobré víře, což je promítnutím obecné právní zásady ochrany práv třetích osob nabytých v dobré víře.

4.6 ZVLÁŠTNÍ PRÁVA KVALIFIKOVANÉHO AKCIONÁŘE

Konstrukce zvláštních práv kvalifikovaného akcionáře odpovídá skutečnosti, že akciová společnost je společností kapitálovou. Jejich zvláštní charakter tkví právě v tom, že jsou poskytována menšině, tedy kvalifikovanému akcionáři.³⁸ V podstatě jde o to, že zákon přiznává určité osobě nebo skupině osob, na základě vymezených kritérií, určitá práva. Jiní těmito právy nedisponují, a to proto, že vymezeným kritériím neodpovídají. Zmíněným kritériem je kvantitativní stránka podílu společníka (jž jsem se věnoval dříve v této práci, jmenovitě v části 2.2), přesněji řečeno určitá minimální hodnota podílu na základním kapitálu. V souladu s § 365 ZOK lze této zákonem požadované hodnoty dosáhnout samostatně, anebo společně s jiným akcionářem, případně vícero akcionáři.

Na účel institutu kvalifikovaného akcionáře lze hledět dvěma způsoby. V prvním případě jde o prostředek ochrany práv a zájmů právě a pouze kvalifikovaného akcionáře. Tato koncepce se však může dostávat do konfliktu s povinností akcionáře být vůči společnosti loajální, neboť tímto zorným úhlem akcionář, uplatňováním těchto zvláštních práv, sleduje pouze zájmy své. Druhá koncepce vychází z pojetí, že konstrukcí tohoto institutu zákonodárce vytváří jakýsi kvaziorgán společnosti, za účelem ochrany nejenom práv vlastních, ale i práv společnosti před nezákonným

38 ELIÁŠ, K. *Akciová společnost. Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě*. Praha: Linde Praha, 2000, s. 189.

postupem většinového akcionáře.³⁹ Osobně se domnívám, že v tomto případě ani jedno z uvedených pojetí zcela neodpovídá skutečnému stavu, neboť tento institut bezpochyby, alespoň částečně, slouží ochraně práv a zájmů kvalifikovaného akcionáře. Jejich výkon v této rovině však zdaleka nemusí automaticky znamenat rozpor s principem loajality. Na druhou stranu, nelze bezvýjimečně tvrdit, že účelem tohoto institutu je ryze obrana proti majoritnímu akcionáři, neboť v souladu s judikaturou práva kvalifikovaného akcionáře může využívat i právě akcionář majoritní.⁴⁰

ZOK vymezuje kvalifikovaného akcionáře poměrně jasně v již uvedeném ustanovení § 365, a to mírou podílu ve společnosti, v závislosti na základním kapitálu společnosti, ve třech různých pásmech. Platí, že čím je základní kapitál společnosti vyšší, tím menší míra podílu v této společnosti postačí pro status kvalifikovaného akcionáře. Domnívám se, že v tomto smyslu lze započítat i podíl, který ještě není reprezentován akcií z důvodu toho, že ji společnost doposud nevydala (ač takovou povinnost měla). Akcie je totiž deklaratorním cenným papírem a reprezentuje práva, která jejímu vlastníkovu svědčila už před jejím vydáním, nezakládá tedy nová práva. Z důvodu toho, že v souladu s § 257 ZOK může společnost vydávat jak kusové akcie, tak i akcie se jmenovitou hodnotou, obě možnosti jsou formulačně promítnuty do ustanovení o požadavku na výši podílu společníka ve společnosti. Účast akcionáře na společnosti se tak posuzuje poměrem buď počtu jeho akcií k počtu všech vydaných akcií, anebo poměrem celkové jmenovité hodnoty jeho akcií k výši základního kapitálu.

V souladu s § 366 ZOK je kvalifikovaný akcionář oprávněn žádat svolání valné hromady a navrhnout pořad jejího jednání včetně návrhu usnesení. Toto oprávnění je, dle mého názoru, nejsilnějším prostředkem, který zákon kvalifikovanému akcionáři k ochraně jeho práv poskytuje, a to především proto, že určení pořadu jednání valné hromady je zcela v režii akcionáře. V souladu s § 367 odst. 2 ZOK totiž orgány společnosti nemohou do navrženého programu jednání zasahovat, tedy ani ho měnit nebo jakkoliv upravovat. Realizace tohoto práva probíhá formou žádosti

39 DVORÁK, T., *Akciová společnost*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 399.

40 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 03. 2008, sp. zn. 29 Cdo 866/2007.

představenstvu (resp. statutárnímu řediteli v monistickém uspořádání), které valnou hromadu ve lhůtách, uvedených v § 367 ZOK, svolá. Nesplní-li odpovídající orgán společnosti tuto svoji povinnost, je akcionář oprávněn domáhat se zmocnění soudu ke svolání valné hromady postupem podle § 368 ZOK.

Judikatura dospěla k závěru, že právo dle § 366 ZOK lze uplatnit nikoliv k projednání jakýchkoliv záležitosti, nýbrž toliko takových, které patří do působnosti valné hromady, tedy záležitostí vymezených zejména § 421 ZOK, případně dalších záležitostí, svěřených do působnosti valné hromady stanovami.⁴¹ Další názor, k němuž rozhodovací praxe došla ve věci přípustnosti svolání mimořádné valné hromady, vycházel z otázky, zda je možné touto formou požadovat předložení zpráv mimo předepsané termíny nebo před splněním zákonem daných podmínek. Na tuto otázku judikatura odpověděla záporně.⁴² Taková praxe tudíž možná není. V souladu s § 8 ObčZ nevznikne představenstvu povinnost svolat mimořádnou valnou hromadu ani pokud se ze strany akcionáře jedná o šikanózní výkon práva. Zjevné zneužití práva, kterým takový výkon bezpochyby je, totiž, v souladu s uvedeným ustanovením, nepoživá právní ochrany.

Dalším důležitým právem, které zákon kvalifikovanému akcionáři poskytuje, je možnost žádat představenstvo o zařazení jím určené záležitosti na již navržený program jednání valné hromady, v souladu s § 369 odst. 1 ZOK, prostřednictvím čehož lze značně rozšířit věcně předurčený rozsah diskuze, který je jinak zcela v režii svolavatele valné hromady. Stejně jako u práva podle § 366 ZOK, musí i zde být součástí žádosti návrh usnesení anebo odůvodnění jejího zařazení. Mám za to, že je-li žádost neúplná, tedy chybí-li zmíněná náležitost v podobě návrhu usnesení nebo odůvodnění jejího zařazení, a není-li ani doplněna na výzvu představenstva, nemá představenstvo povinnost takovou záležitost na pořad jednání zařadit. Naopak, odpovídá-li žádost výše uvedeným požadavkům, má představenstvo povinnost požadovanou záležitost do programu jednání zahrnout a takto doplněný pořad jednání stanoveným způsobem zveřejnit.

41 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 04. 2000, sp. zn. 32 Cdo 2776/1999.

42 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 02. 2005, sp. zn. 29 Odo 407/2004.

Zákon neobsahuje způsob obrany akcionáře, ani důsledky pro představenstvo, pro případ porušení povinnosti ze strany představenstva dle § 369 ZOK. Pro akcionáře se tak nabízí pouze možnost svolání mimořádné valné hromady a pro společnost nárok na náhradu nákladů, vzniklých svoláním takové mimořádné valné hromady, vůči představenstvu, a to z titulu porušení povinnosti představenstvem.⁴³

ZOK kvalifikovanému akcionáři poskytuje ještě jeden mocný nástroj, sloužící především k ochraně práv společnosti, zprostředkovaně však k ochraně práv všech akcionářů, a to v podobě institutu akcionářské žaloby, dle § 371 a násl. ZOK. Tento institut v rámci kapitálové obchodní společnosti doplňuje další interní kontrolní mechanismy v podobě dozorčí rady, případně nejrůznějších výborů (například výbor pro audit), které by měly standardně sledovat nedostatky v činnosti statutárního orgánu.⁴⁴ Toto právo poskytuje akcionáři možnost domáhat se práv společnosti, jejichž vymáhání jinak patří do působnosti voleného orgánu. Využívá se především v situacích, kdy volený orgán čelí konfliktu zájmů a nekoná tak, jak by konat měl. Typicky se jedná o případy, kdy člen představenstva nebo jiného voleného orgánu porušil povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, plynoucí z § 159 odst. 3 ObčZ ve spojení s § 51 až 53 ZOK, a společnosti tak vznikl nárok na náhradu škody, který však právě z důvodu uvedeného konfliktu zájmu, uplatňován není. Stejnou žalobou lze žalovat akcionáře, který je v prodlení se splacením emisního kurzu, nikoliv však porušuje-li jiné povinnosti. Pasivně legitimovaným je v souladu s § 372 odst. 2 ZOK i vlivná osoba, způsobila-li společnosti újmu. A to i pokud již vlivnou osobou není, avšak jí byla v okamžiku vzniku újmy.

Dříve než kvalifikovaný akcionář akcionářskou žalobu podá, informuje o tomto svém záměru v písemné formě dozorčí radu, v souladu s § 374 odst. 1 ZOK. Teprve neuplatní-li dozorčí rada právo na náhradu újmy nebo na splacení emisního kurzu beze zbytečného odkladu, podá takovou žalobu za společnost kvalifikovaný akcionář. Zákon

43 ŠTENGLOVÁ, I. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha : C.H. Beck 2017, s. 630.

44 LASÁK, J. *Ve jménu korporace: derivativní žaloby vůči členům statutárního orgánu*, Obchodněprávní revue. 2010, č. 3, s. 74.

jednoznačně preferuje, aby konal volený orgán, neboť v tom spočívá smysl jeho existence, a roli kvalifikovaného akcionáře chápe jako podpůrnou.

V takovém řízení kvalifikovaný akcionář jedná jako zákonný zástupce společnosti ve smyslu § 436 odst. 1 ObčZ. Je dobré si v této souvislosti uvědomit, že se na něj nevztahuje povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, neboť se nestává funkcionářem společnosti. Svého práva nicméně nesmí zneužít, tím by totiž porušil povinnost loajality, z titulu čehož by byl odpovědný za způsobenou újmu.

Mezi další práva kvalifikovaných akcionářů v českém právu patří právo žádat kontrolní orgán společnosti (dozorčí radu), aby přezkoumala výkon působnosti statutárního orgánu (představenstva nebo statutárního ředitele), ve smyslu § 370 ZOK a právo žádat o nezávislé přezkoumání zprávy o vztazích mezi propojenými osobami ve smyslu § 82 ZOK.

4.7 NEMAJETKOVÁ PRÁVA – KOMPARACE

Největší pozornost mezi nemajetkovými právy v ruské úpravě zasluhuje právo na informace, zastoupené v české úpravě převážně právem akcionáře na vysvětlení. Toto právo je v ruském pojetí podstatně širší koncipováno, což zahrnuje i to, že není vázáno na konání valné hromady, na rozdíl od pojetí českého. Zčásti svědčí všem akcionářům, zčásti je zaručeno jako právo kvalifikovaného akcionáře.

Právo na informace je zakotveno v čl. 91 FZAS, v němž je zároveň uveden demonstrativní výčet podkladů, které je společnost povinná každému akcionáři na jeho žádost poskytnout. Způsob poskytnutí musí odpovídat způsobu, o nějž akcionář žádá. Může se tak jednat o poskytnutí k nahlédnutí anebo poskytnutí tištěných kopií dokumentů, přičemž v takovém případě má společnost nárok na úhradu účelně vynaložených nákladů s tím spojených. Mezi takové podklady patří například stanovy, vnitřní prováděcí předpisy regulující činnost orgánů společnosti, řádné i mimořádné účetní závěrky, zápisy z valných hromad společnosti, závěry revizní komise, seznam propojených osob, spisy soudních sporů, které společnost vedla nebo vede a které se týkají založení společnosti, jejího řízení nebo účasti v ní apod.

Přístup k některým dalším podkladům je podmíněn určitým podílem na hlasovacích právech. Tak disponuje-li alespoň 1% hlasovacích práv ve společnosti, má akcionář nárok na informace ohledně tzv. významných obchodů (tedy jejichž hodnota činí alespoň 25% účetní hodnoty aktiv společnosti), tedy ohledně jejich předmětu, obsahu, rozsahu, data uzavření, termínu splnění závazků atd. Dále má takový akcionář přístup k protokolům z jednání dozorčí rady společnosti. Má-li akcionář alespoň 25 % hlasovacích práv, má přístup k veškerým podkladům účetnictví společnosti a k protokolům z jednání představenstva společnosti. Ústavní soud RF řešil otázku přípustnosti takového omezení a ve svém Usnesení č. 263 ze dne 18.06.2004 judikoval, že se nejedná o porušení ústavního principu rovnosti a vyslovil názor, že charakter (vnitřní, i utajovaná informace) poskytované informace k takovému omezení opodstatňuje.

Neurčí-li stanovy jinak, akcionáři s méně než 25 % hlasovacích práv musí svoji žádost náležitě odůvodnit. Z tohoto odůvodnění musí být patrné, že informace je objektivně nezbytná pro náležitý výkon práv akcionáře. Chybí-li takové odůvodnění, nebo je-li zjevné, s přihlédnutím k charakteru požadovaných informací, že je nepravdivé, společnost poskytnutí takové informace odmítne. Zákon obsahuje taxativní výčet i dalších důvodů pro odmítnutí poskytnutí informace. Takové rozhodnutí musí být řádně odůvodněno. Lze ho soudně napadnout.

Nutno dodat, že výše uvedená koncepce informační povinnosti akciové společnosti na žádost akcionáře je v FZAS doplněna o řadu dalších informačních povinností, které společnost plní povinným zveřejňováním některých zákonem stanovených informací a tato povinnost platí nejenom vůči akcionářům, ale i vůči široké veřejnosti.

Znázorněné velmi široké pojetí informačního práva akcionáře, kterému koresponduje informační povinnost společnosti, má sloužit k ochraně práv akcionářů a zaručit jejich řádný výkon. Otázkou zůstává není-li takováto koncepce přehnaně liberální a neotvírá-li příliš široký prostor pro poškození společnosti prostřednictvím poměrně snadného přístupu i k citlivým informacím. Předpokládám, že aby tento

system nebyl ke škodě společnosti, musí fungovat přísná kontrola loajality akcionářů, což se zdá být poměrně problematické.

Kromě informační povinnosti lze pozorovat některé odlišnosti i v jiných aspektech nemajetkových práv akcionářů. Zatímco právo účasti na valné hromadě, včetně zastupování, je v ruské úpravě koncipována téměř totožně, výkon hlasovacího práva se odlišuje v zásadě už díky tomu, že v ruské úpravě se uplatňuje bezvýjimečně princip proporcionality. Každá akcie s hlasovacím právem (tedy kmenová akcie) znamená jeden hlas, a to v souladu s čl. 59 FZAS, na rozdíl od institutu rozdílné váhy hlasu, o němž jsem se již zmiňoval, a s nímž se v české úpravě setkáváme od účinnosti ZOK. Zásada proporcionality je prolomena pouze v rámci institutu kumulativního hlasování, který je ve FZAS upraven zcela totožně, jako v ZOK.

Ostatní nemajetková práva, spojená s řízením společnosti, dle úpravy v režimu FZAS, svědčí pouze akcionářům s určitým podílem ve společnosti. Minimálně 2 % podíl na hlasovacích právech je nutný k tomu, dle čl. 53 FZAS, aby akcionář měl právo navrhnout kandidáty do orgánů společnosti nebo žádat o zařazení záležitosti na pořad jednání pravidelné valné hromady a minimálně 10 % podíl (opět na hlasovacích právech) je vyžadován pro přiznání akcionáři práva žádat o svolání mimořádné valné hromady, v souladu s čl. 55 FZAS.

Charakter práv kvalifikovaného akcionáře, i jejich výkon, je v ruské úpravě koncipován obdobně, jako v té české. Až zarážející je ovšem rozdíl v konstrukci tohoto institutu jako takového. Zatímco česká úprava vychází z účasti na základním kapitálu, což mi přijde jako spravedlivé, ta ruská institut kvalifikovaného akcionáře váže k podílu na hlasovacích právech, s tím, že práva rozděluje do několika pásem podle výše podílu. Z možnosti chránit svá práva, i přes větší majetkový podíl ve společnosti jsou tím pádem zcela vyřazeni vlastníci akcií bez hlasovacích práv (prioritních akcií).

5. MAJETKOVÁ PRÁVA

5.1 SAMOSTATNÁ PŘEVODITELNOST MAJETKOVÝCH PRÁV

Dříve než se začnu věnovat jednotlivým právům majetkového charakteru, považuji za důležité zmínit jejich společnou vlastnost, spočívající v samostatné převoditelnosti těchto práv. Tento institut, výslovně uvedený v § 281 odst. 2 ZOK, představuje prolomení zásady celistvosti akcie, tedy principu spočívajícího v neoddělitelnosti práv vtělených do akcie od akcie jako takové (ten plyne ze samotné povahy akcie jako cenného papíru nebo zaknihovaného cenného papíru a je vyjádřen v prvním odstavci uvedeného paragrafu). Na rozdíl od předchozí úpravy ObchZ, nejsou samostatně převoditelná majetková práva v zákoně stanovená taxativně a stanovy akciové společnosti mohou rozšířit jejich katalog i o jiná majetková práva, tedy v zákoně výslovně neuvedená.

Samostatně převoditelná jsou zásadně konkrétní majetková práva, tedy práva existující v podobě nároku. S tím souvisí okamžik vzniku takového práva, respektive jeho samostatné převoditelnosti. Mám-li být konkrétní a rozvést tuto myšlenku v kontextu práv o nichž pojednávám níže – právo na podíl na zisku, respektive přesnější terminologií § 281 odst. 2 ZOK, na vyplacení podílu na zisku, vzniká a stává se samostatně převoditelným okamžikem rozhodnutí valné hromadě o výplatě zisku, tedy ode dne kdy akcionáři vzniklo právo na výplatu konkrétní dividendy; právo na podíl na likvidačním zůstatku je samostatně převoditelné, v souladu s § 549 odst. 1 ZOK ode dne vstupu do likvidace, ledaže stanovy určí jinak.

Oddělené samostatně převoditelné právo náleží osobě, která ho nabyla, a právě tato osoba je ho oprávněna vůči společnosti uplatňovat. Nenabývá tím však postavení akcionáře, neboť ji náleží pouze výkon tohoto konkrétního práva. Samotný převod takového práva se uskutečňuje podle § 1879 ObčZ, a jedná se o postoupení pohledávky na základě smlouvy. Na základě uvedeného ustanovení je pohledávku možno postoupit třetí osobě i bez souhlasu dlužníka.

5.2 PRÁVO NA PODÍL NA ZISKU

Toto jedno z nejdůležitějších práv akcionáře představuje projev ekonomické podstaty vztahu mezi společníkem a obchodní korporací. Ta by se dala formulovat jako *výměna určitých majetkových hodnot společníka za právo na reziduální výsledek hospodaření korporace*, kterým rozumíme výši rozdílu mezi kladnými vstupy a dluhy korporace ke dni jejího zániku. Jedná se o koncepci, která by zajistila spravedlivé rozdělení majetku společnosti mezi společníky a věřiteli, avšak v praxi naráží na ekonomická omezení. Regulatorní východisko zákona o obchodních korporacích tak spočívá v průběžném rozdělování hospodářských výsledků obchodních korporace.⁴⁵

Jinými slovy se jedná o právo podílet se na výsledku hospodaření společnosti ve formě hospodářského výsledku běžného účetního období a vyjadřuje, zda se investice, u akciové společnosti hlavně formou vkladu do základního kapitálu, zhodnotila či nikoliv.⁴⁶ V této souvislosti, a než se dále budu zabývat tímto právem podrobněji, považuji za vhodné vymezit pojem „zisk“. V ZOK totiž definován není. Proto je nutné vycházet z účelu ke kterému je v ZOK užíván a stejně tak z významově nejbližšího pojmu užívaného mezinárodními a českými účetními standardy (v případě českých účetních standardů v souladu s vyhláškou č. 500/2002 Sb.). Ty pojmem zisk rozumějí nekonsolidovaný hospodářský výsledek společnosti za účetní období, vznikající rozdílem dosažených výnosů a vynaložených nákladů na podnikatelskou činnost. Tento hospodářský výsledek je součástí pasiv, jmenovitě je jednou ze složek vlastního kapitálu (rozvahy).⁴⁷

Podíl na zisku vzniká nikoliv automaticky, ale na základě zákonem stanovené skutečností, a tou je přijetí rozhodnutí o rozdělení zisku, které náleží v akciové společnosti do působnosti valné hromady, podle § 348 odst. 1 ZOK. Nezbytným podkladem pro takové rozhodnutí je podle § 34 odst. 1 ZOK schválená valnou hromadou řádná nebo mimořádná (pouze v případech stanovených zákonem) účetní

45 KUHN, P., I. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání.* Praha : C.H. Beck 2017, s. 81.

46 POKORNÁ, J. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z., DOLEŽIL T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 274.

47 KOŠTÁL, D. *Podíl na zisku kapitálových společností*, Právní Rozhledy. 2015, č. 6, s. 206.

závěrka. Teprve po schválení příslušného usnesení o rozdělení zisku nebo jeho části vznikne akcionáři konkrétní právo na dividendu v podobě pohledávky za společností. Výplatu, v souladu s § 34 odst. 3 ZOK, provádí statutární orgán, tedy statutární ředitel nebo představenstvo. I v tomto případě musí postupovat s péčí řádného hospodáře – především musí posoudit, zda se na výplatu dividendy v daném konkrétním případě nevztahují zákonná omezení. Těmi jsou kritérium upravené § 350 odst. 1 ZOK, tedy dostatek zdrojů a tzv. úpadkový test zakotvený v § 40 odst. 1 ZOK. Poruší-li statutární orgán zákon tím, že schválí výplatu nehledě na zákonné zákazy, může takové jednání založit odpovědnost za škodu tímto jednáním společností způsobenou.

Shora uvedený postup platí i pro rozdělení „jiných zdrojů“, které zákon výslovně zmiňuje v § 350 odst. 1 ZOK. Ze zákona není zcela zřejmé, co je tímto pojmem myšleno. Z povahy věci by mělo jít o jiné zdroje než ty, které pocházejí ze zisku. Lasák a Dědič v této věci dovozují, že *tímto pojmem jsou označeny takové složky kapitálu, které nemají původ v zisku a základního kapitálu, pro který ZOK stanoví zvláštní pravidla. Může tak jít o distribuci emisního ážia nebo jiných kapitálových fondů.*⁴⁸

Pozornost zasluhuje úprava lhůty, v níž musí dojít k rozhodnutí o výplatě podílu na zisku. Ta totiž v ZOK chybí. Touto lhůtou se zabýval Nejvyšší soud a ve svém Rozhodnutí NS ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4284/2007, NS vyslovil názor, že *uvedená šestiměsíční lhůta představuje nejzazší lhůtu, ve které mohou výsledky účetní závěrky, sloužící pro jednání řádné valné hromady, poskytnout reálný obraz účetnictví společnosti, na jehož základě mohou kvalifikovaně rozhodnout o rozdělení zisku.* Na základě čehož dospěl k závěru, že pozdější schválení by bylo v rozporu se zákonem, stejně jako rozhodnutí představenstva takový zisk vyplatit. Vzhledem k již avizované absenci úpravy této lhůty ve stávající úpravě a současně s přihlédnutím k tomu, že je současná úprava projednání účetní závěrky obdobná jako v ObchZ, lze mít za to, že

48 DĚDIČ J., LASÁK, J. *Vybrané otázky rozdělování zisku, jiných vlastních zdrojů a poskytování záloh na dividendy v akciové společnosti po rekonstrukci*, Bulletin Komory daňových poradců. 2014, č.1

shora uvedené závěry NS jsou aplikovatelné i za stávající úpravy.⁴⁹ Aktuálně schvalovaná novela ZOK by měla tuto otázku vyjasnit a to tak, že výslovně stanoví časové pravidlo po přijetí rozhodnutí o rozdělení zisku. Nově bude moci valná hromada rozhodnout o rozdělení zisku do konce účetního období následujícího po účetním období, za něž byla účetní závěrka sestavena.⁵⁰

I přesto, že z povahy věci právo na podíl ze zisku, inkorporované do akcie, náleží předně akcionářům v poměru jejich podílů, v souladu s § 348 odst. 1 ZOK lze stanovami tento okruh osob rozšířit. Spolu s akcionáři, neodporuje-li to zákonu, se tak na zisku mohou podílet i třetí osoby, a to jak ty, které mají ke společnosti nějaký vztah, jako například zaměstnanci, tak i ty, které stojí zcela mimo společnost, jako například věřitelé.⁵¹

Zákon preferuje výplatu peněžitou, ale dle § 348 odst. 2 ZOK umožňuje ve stanovách upravit i plnění nepeněžitě, tedy v podobě výrobků nebo služeb. V této souvislosti Kubík uvažuje, že *stanovy nemohou určit nepeněžitou formu výplaty dividendy jako výlučnou*.⁵² Vezmeme-li v potaz, že zisk se účetně vyjadřuje zásadně v hodnotě peněžitě, lze s tímto názorem souhlasit a očekávat i vyplacení podílu na něm ve stejné formě. Splatnost zákon určuje v ustanovení § 34 odst. 2 ZOK dispozitivně na 3 měsíce ode dne přijetí rozhodnutí o rozdělení zisku valnou hromadou, stanovy však mohou určit jinou úpravu splatnosti. Je-li, v souladu s § 35 odst. 1 ZOK plnění přijato v dobré víře, není jeho příjemce povinen toto plnění vrátit, ledaže věděl, nebo vědět měl, že při vyplacení došlo k porušení podmínek stanovených zákonem.

Co se týká formy výplaty dividendy, zákon zmiňuje výslovně, a to v ustanovení § 348 odst. 3, že *se vyplácí pouze bezhotovostním převodem na účet akcionáře uvedený v seznamu akcionářů*. Je-li seznam akcionářů nahrazen evidencí zaknihovaných cenných papírů, lze se domnívat, že se dividenda vyplácí na účet akcionáře uvedený

49 ČÍŽEK, V. Šest měsíců pro rozhodnutí o rozdělení zisku – přináší rekodifikace změnu?, www.epravo.cz, 12. 3. 2014.

50 Důvodová zpráva k novele ZOK, str. 4.

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=207&CT1=0>

51 KOŠTÁL, D. *Podíl na zisku kapitálových společností*, Právní Rozhledy. 2015, č.6, s. 206.

52 KUBÍK, M. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z., DOLEŽIL T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1590.

v evidenci zaknihovaných cenných papírů, ač přímo ze zákona toto nevyplývá.⁵³ Výše uvedenou zákonnou formulací jsou řešeny pouze dividendy z akcií na jméno, neboť pouze ve vztahu k těmto akciím je seznam akcionářů veden. Toto pravidlo tak nelze bez dalšího aplikovat na akcie na majitele. V této souvislosti je však nutno mít na paměti, že bezhotovostní forma výplaty se uplatní vždy, vyžaduje-li to jiný zákon, typicky například zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, anebo některé další zákony. Nutno podotknout, že s účinností, v současné době schvalované novely ZOK, dojde k zavedení jednotného principu výlučně bezhotovostních plateb.

S platností ZOK byla do české úpravy z právních řádů okolních německojazyčných zemí přejatá možnost vyplácet část podílu na zisku formou záloh, tedy v souladu s § 1807 ObčZ, formou plnění poskytnutého předem, než nastala rozhodná pro vznik dluhu. Tato možnost plyne přímo ze zákona, jmenovitě z § 40 ZOK, čímž se pojetí tohoto institutu v české úpravě odlišuje od úpravy v právních řádech zemí, z nichž byla přejata, neboť dle jejich koncepce musí být tato možnost výslovně předpokládána stanovami. Pro úplnost je třeba dodat, že ObchZ takovou možnost výslovně zakazoval. V ustanovení § 40 odst. 1 ZOK je vysloven zákaz výplaty zálohy, přivodí-li si tím společnost úpadek. Jinými slovy je výplata zálohy podmíněna testem insolvence. V 2. odst. jsou pak uvedeny podmínky bilanční povahy mířící na vlastní zdroje⁵⁴ a je vysloven zákaz použití k výplatě rezervních fondů, vytvořených k jiným účelům, a účelově vázaných vlastních zdrojů, jejichž účel není společnost oprávněna měnit. Jelikož zákon výslovně nesvěřuje rozhodování o výplatě záloh do působnosti valné hromady, je zřejmé, že patří do působnosti orgánů se zbytkovou působností ve smyslu § 163 ObčZ a § 460 odst. 2 ZOK, tedy v případě akciové společnosti – statutárního orgánu nebo dozorčí rady. Neupraví-li tuto otázku stanovy, budou moci tyto orgány rozhodovat ve věci výplaty záloh nezávisle na sobě, i dokonce v rozporu s vůlí většiny akcionářů. Valná hromada ale může do tohoto

53 KUBÍK, M. In: LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z.; DOLEŽIL T. a kol. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1593.

54 DĚDIČ, J., LASÁK, J. *Vybrané otázky rozdělování zisku, jiných vlastních zdrojů a poskytování záloh na dividendy v akciové společnosti po rekonstrukci*. Bulletin Komory daňových poradců, 2014, č. 1, s. 18–24.

rozhodování zasahovat alespoň formou pokynů, nesvěří-li ji stanovy působnost rozhodování o zálohách jako takovou. V daném případě se totiž nejedná o oblast obchodního vedení ve smyslu § 195 odst 2 a § 435 odst. 3 ZOK, do níž jsou pokyny valné hromady vyloučeny. Pro volené orgány, jako je představenstvo nebo dozorčí rada, to však nemusí být zcela přijatelné, neboť jelikož akcionáři budou mít o vyplacení zálohy zájem, tlak může být značný. Právo na výplatu zálohy vzniká okamžikem rozhodnutí příslušného orgánu, nejčastěji představenstva. Splatnost takové zálohy už tak jasná není. Nelze analogií dovodit tříměsíční splatnost, neboť se nejedná o otázku zákonem výslovně neřešenou. Nabízí se totiž obecná úprava splatnosti dle § 1958 odst. 2 ObčZ, podle níž, není-li ujednáno jinak, splatnost nastane na výzvu věřitele. Stanovami ale lze ujednat konkrétní okamžik, kdy splatnost nastane. Ekonomický smysl výplaty zálohy na podíl na zisku spočívá v umožnění akcionářům disponovat s částí vytvářeného zisku ještě před koncem účetního období, respektive před tím, než bude sestavena a schválena řádná účetní závěrka. V takových společnostech, v nichž je rozdělován téměř celý vygenerovaný zisk, lze vyplacení záloh na podíl na zisku koncipovat jako pravidelnou součást dividendové politiky. Takové vyplacení záloh pak může posloužit jako lákadlo pro potenciální akcionáře.⁵⁵ Pro úplnost je potřeba uvést, že v určitých situacích může akcionářům vzniknout povinnost zálohu vrátit. Zejména rozhodne-li společnost o nerozdělení zisku, anebo nerozhodne-li o rozdělení zisku nejpozději do 6 měsíců od skončení předchozího účetního období. Tato povinnost akcionáři vznikne i nehledě na to, že zálohu přijal v dobré víře. Již ze své podstaty totiž záloha nemůže založit dobrou víru o své trvalosti.

Za jistých okolností může valná hromada rozhodnout, že zisk nebude rozdělen a že bude ponechán v dispozici společnosti pro účely podnikání. K tomuto se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém Rozhodnutí NS ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3059/2011, v rámci něhož judikoval, že takto lze učinit avšak *pouze z důležitých důvodů a při respektování zákazu zneužití hlasů s cílem někoho poškodit*. Lze tak dovodit, že

55 ČECH, P., SKÁLOVÁ J.. *Zálohy společníkům na podíly na zisku v kapitálových společnostech - právní a účetní pohled*, Obchodněprávní revue. 2014, č. 9, s. 241.

představenstvo, které takový návrh valné hromadě ke schválení předloží, ho bude muset důsledně odůvodnit.

5.3 PRÁVO NA PODÍL NA LIKVIDAČNÍM ZŮSTATKU

Uskuteční-li se likvidace společnosti a zbyde-li po uspokojení věřitelů majetková hodnota, tedy likvidační zůstatek, rozdělí se mezi akcionáře, respektive mezi osoby, kterým takové právo bylo postoupeno jako samostatně převoditelné. Rozdělení likvidačního zůstatku navrhuje likvidátor a schvaluje valná hromada, případně představenstvo nebo správní rada, jmenovaly-li ho v rámci své zbytkové působnosti v souladu s § 205 odst. 2 ObčZ. Nedojde-li k rozhodnutí ze strany tohoto orgánu, rozhodne na návrh likvidátora soud.

Likvidační zůstatek se rozdělí mezi akcionáře do výše jimi splacené jmenovité hodnoty akcií, ledaže by byla jeho výše nedostačující. V takovém případě se rozdělí poměrně. Dle stejného principu se likvidační zůstatek rozdělí, tedy poměrně, i pokud bude převyšovat splacený emisní kurz akcií. V případě, že společnost vydala druh akcií, v jehož rámci jsou s akciemi spojená zvláštní práva v podobě zvýhodnění ve vztahu k likvidačnímu zůstatku, nejprve se likvidační zůstatek rozdělí na části podle druhů akcií v poměru dle stanov, a dále se již bude dělit v těchto částech v poměru dle splacené jmenovité hodnoty daného druhu akcií, v souladu s § 549 odst. 1 a 2 ZOK.

Zatímco v souladu s § 551 ZOK, v případě vydání zaknihovaných akcií, vzniká oprávněné osobě právo na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku zrušením akcií v evidenci zaknihovaných cenných papírů, k němuž dochází na příkaz likvidátora, vznik práva na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku, v případě listinných akcií, je podmíněn odevzdáním těchto akcií likvidátorovi na jeho výzvu, dle § 550 odst. 1 ZOK. Poté, co akcionář své listinné akcie odevzdá, likvidátor vyplatí akcionáři jeho podíl na likvidačním zůstatku a odevzdané akcie zničí, v souladu s § 550 odst. 3 ZOK.

V případě prodlení akcionářů s předložením akcií se uplatní postup podle § 537, § 538 a § 540 ZOK. Likvidátor akcionáře vyzve, aby akcie odevzdali a poskytnou jim přiměřenou lhůtu na splnění této povinnosti, s tím, že je upozorní na následek

neodevzdání. Tímto následkem je prohlášení akcií za neplatné představenstvem a oznámení akcionářům způsobem stanoveným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady, včetně zveřejnění. Následně se akcionářům, kteří vlastnili akcie na jméno, vyplatí jejich podíl na likvidačním zůstatku na jejich účet. Problém může nastat s „neaktivními“ akcionáři, kteří si výplatu nepřevzmou, respektive nesdělí společnosti číslo účtu pro výplatu. V takovém případě je třeba hledat řešení, jak se s tímto vypořádat a proces likvidace dokončit. Takové řešení nabízí institut náhradního splnění ve smyslu § 1953 ObčZ, kdy je za způsob náhradního splnění považováno složení prostředků do soudní úschovy. To je samo o sobě upraveno zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Po plném rozdělení likvidačního zůstatku, včetně případného pravomocného složení části prostředků do soudní úschovy, dochází k ukončení likvidace a likvidátor podá návrh na výmaz společnosti z obchodního rejstříku.

5.4 MAJETKOVÁ PRÁVA – KOMPARACE

Úprava dividend je obsažena především v čl. 42 a 43 FZAS. Možnost rozdělit zisk, stejně jako jiné vlastní zdroje, mezi akcionáře je zakotvena jako právo společnosti, nikoliv právo akcionáře. Akcionáři vzniká takové právo zásadně v okamžiku přijetí rozhodnutí o rozdělení zisku. Od tohoto okamžiku je výplata dividendy již povinností akciové společnosti, které se lze domáhat soudně.

Pozoruhodná je zákonná koncepce frekvence vyplácení dividend. Zákon umožňuje čtyři varianty, a to výplatu po třech měsících účetního období, po šesti měsících, po devíti měsících (tzv. mezitimní dividendy) a na základě hospodářských výsledků za běžné účetní období, tedy za rok. Rozhodne-li se společnost pro výplatu dividend po uplynutí libovolného z výše uvedených období, musí příslušné rozhodnutí učinit nejpozději do tří měsíců od uplynutí tohoto období, a to na základě účetní závěrky, kterou si pro tento účel nechá zpracovat. Zde spatřuji jistou paralelu s institutem záloh na podíl na zisku v českém právu. Smysl častějších výplat,

spočívající ve vyšší likviditě investice, je obdobný, stejně jako atraktivita společnosti, která tyto výplaty praktikuje, z pohledu akcionáře. Nicméně, zcela zásadní je rozdíl v právní konstrukci obou institutů. V české úpravě se jedná skutečně o zálohu, tedy plnění poskytnuté dříve, než nastala rozhodná skutečnost pro vznik dluhu, jejíž oprávněnost je potvrzená schválením řádné účetní závěrky po skončení účetního období. Nedojde-li k tomuto schválení alespoň ve výši poskytnuté zálohy, nebo bude-li rozhodnuto o nevyplacení podílu na zisku, vznikne akcionáři povinnost plnění vrátit. Oproti tomu tzv. mezeitimní dividendy v ruském pojetí jsou plnohodnotnou výplatou dividendy, ovšem na základě nikoliv řádné účetní závěrky. Velmi problematickou se zdá být situace, kdy řádná účetní závěrka vykáže menší zisk, než byl vyplacen akcionářům v průběhu roku, anebo dokonce ztrátu. Společnost pak může akcionáře požádat o dobrovolné navrácení vyplacených dividend, což ovšem z povahy věci nebude vymahatelné. S přihlédnutím k výše uvedenému se česká koncepce častějších výplat zdá být z pohledu společnosti podstatně funkčnější a bezpečnější.

O rozdělení zisku rozhoduje valná hromada na základě doporučení představenstva, které je pro valnou hromadu závazné co do výše dividendy, do formy plnění a do dalších náležitostí. Stejně jako v české úpravě, i v té ruské zákon ukládá podmínky, bez jejichž splnění nelze o rozdělení zisku rozhodnout. Společnost musí disponovat dostatkem zdrojů (tedy kritérium dostatku zdrojů, v českém právu upraveno v § 350 odst. 1 ZOK), nesmí si výplatou dividendy přivodit úpadek (tzv. úpadkový test v české úpravě, § 40 odst. 1 ZOK) a všechny akcie musí mít splacený emisní kurz v plné výši. Poslední podmínka je oproti českému navíc a směřuje k stabilitě společnosti.

Zákon umožňuje výplatu dividendy jak v peněžité, tak i v nepeněžité formě, žádnou formu přímo nepreferuje. Nicméně preference peněžité formy je obsažena v tzv. Kodexu korporátního chování, doporučení vydaného formou nařízení Federální komise pro cenné papíry č. 421 ze dne 04.04.2002 (dále jen Kodex korporátního chování), jmenovitě v oddíle 9., bod č. 2.1.1. Kromě uvedených forem výplaty dividendy se lze setkat i s třetí formou, kterou FSAZ upravuje v čl. 28, odst. 5. Tou je výplata dividendy formou emise nových akcií upsaných ve prospěch akcionáře, aniž by

musel splácet emisní kurz. Ten se hradí právě ze zisku společnosti, který je tímto způsobem „rozdělován“. Jedná se o poměrně problematickou koncepci, neboť připravuje akcionáře o rozhodovací svobodu ve věci nakládání se svými prostředky. Právě zmíněný Kodex korporátního chování se k tomuto vyjadřuje velmi skepticky v oddíle 9., bod č. 2.1.2. Nedoporučuje touto formou vyplácet dividendu akcionářům, neboť s ohledem na likviditu a tržní hodnotu vydaných akcií, nemusí být příjem akcionáře touto formou adekvátní peněžitému plnění.

U peněžitého plnění zákon rozlišuje adresáta plnění následovně: je-li akcionářem právnická osoba, platby se poskytují zásadně bezhotovostně, tedy stejně jako je koncipována výplata vlastníkům listinných akcií na jméno v úpravě české. Fyzickým osobám je vypláceno buďto formou složenky, anebo bezhotovostně.

Splatnost dividendy je upravena zákonem, tedy bez možnosti určit stanovami odlišný režim, a činí 25 pracovních dní. Stanovení této lhůty v pracovních dnech, zatímco všechny ostatní lhůty jsou vyjádřeny v dnech kalendářních, vnímám jako nedůsledné.

Koncepce aktivní legitimace, tedy otázka toho, kdo má na rozdělovaný zisk právo, se výrazně odlišuje od českého pojetí. Zatímco v české úpravě, jak jsem znázorňoval dříve v této kapitole, je tato otázka řešena zcela jasně a aktivně legitimovaným je každý akcionář, který je akcionářem v okamžiku schválení rozhodnutí o rozdělení zisku, případně ten, komu bylo toto právo následně postoupeno, případně další osoby uvedené ve stanovách, ruská úprava vychází z tzv. seznamu osob oprávněných nabýt dividendu (dále jen seznam). Ve svém rozhodnutí o rozdělení zisku valná hromada stanoví rozhodné datum, opět na doporučení představenstva, které je v dané věci závazné. Všichni akcionáři zapsaní v seznamu akcionářů ke konci tohoto rozhodného dne budou mít právo na dividendu. V souladu s čl. 42, bodem 5. FZAS se určuje v rozmezí ode dne přijetí rozhodnutí o rozdělení zisku a nejpozději do dvaceti dní od tohoto dne. Po rozhodném dni tedy fakticky dochází k odštěpení práva na konkrétní dividendu od akcie jako takové, ve smyslu, že pokud dojde k převodu akcie na nového majitele, právo na dividendu zůstane osobě, která byla v seznamu akcionářů ke konci rozhodného dne, tedy majiteli původnímu. Jedná se o ojedinělý případ

průlomu zásady celistvosti akcie, na kterém si jinak ruské korporátní právo, na rozdíl od práva českého, zakládá.

I ve věci práva na podíl na likvidačním zůstatku se přístup ruského zákonodárce do jisté míry odlišuje od přístupu českého, ve srovnání s nimž, se zdá být méně průhledný. Pokud po uspokojení věřitelů zůstane majetková hodnota ve vlastnictví společnosti, postupuje se v souladu s čl. 23 FZAS ve třech krocích. Až tím třetím krokem je ono rozdělení likvidačního zůstatku jako takové. Předchozími dvěma kroky je fakticky (z větší části) plnění dříve vzniklých povinností. Těmi jsou povinný výkup akcií, dle čl. 75 FZAS, pokud společnosti taková povinnost vznikla a výplata nevyplacených dividend a pevného podílu na likvidačním zůstatku, pokud s ním počítají stanovy. K dalšímu kroku se přistupuje poté, co společnost zcela splní svoji povinnost v rámci kroku předchozího. K rozdělení části likvidačního zůstatku tak společnost přistoupí zbyde-li jí majetek po předchozích dvou fázích výplat, na základě rozhodnutí valné hromady na návrh likvidátora. Hlavní zvláštnosti ruské koncepce ve srovnání s českou se tak zdá být to, že povinnosti společnosti provést výplaty ve fázích předcházejících rozdělení části likvidačního zůstatku mezi akcionáře, se zkoumají až po uspokojení věřitelů. V tomto lze shledat záměr zákonodárce chránit práva věřitelů společnosti mimo společnost na úkor práv akcionářů.

6. ZÁVĚR

Problematika právního postavení akcionáře se jeví jako velmi rozsáhlé, komplikované a nesourodé téma, vykazující mnoho sporných a nejasných otázek. Už samotná podstata vztahu mezi akciovou společností a akcionářem je nejednoznačná. Akcionář je v podstatě investor, který svojí účastí ve společnosti sleduje zhodnocení investovaných prostředků, a tudíž v řadě případů může mít jiné cíle a zájmy než společnost jako taková. Současně však akcionář není pouhým investorem, nýbrž má i zákonem dané prostředky, jak činnost společnosti ovlivnit. Z toho plyne majetková i nemajetková povaha práv svědčících akcionáři z účasti ve společnosti.

Akcionář má vůči společnosti zásadní povinnost majetkového charakteru, která plyne ze samotné podstaty společnosti kapitálové. Tou je povinnost vkladová. Jedná se o povinnost splatit emisní kurz upsaných akcií neboli o povinnost převést vlastnické právo k předmětu vkladu na společnost. Jako ekvivalent protiplnění náleží akcionáři podíl ve společnosti, reprezentovaný akciemi, tedy cennými papíry nebo zaknihovanými cennými papíry, do nichž jsou jeho práva z titulu akcionáře vtělena. Zákonem stanovené minimum těchto práv, v podobě práva podílet se na správě společnosti (do této kategorie patří všechna v této práci zmíněna práva nemajetkového charakteru kromě práva hlasovacího) a dále práva podílet se na zisku, a na likvidačním zůstatku, mohou být dle české úpravy *de lege lata* doplňována dalšími právy, a to ať už zvláštními či nikoliv. Tato poměrně liberální konstrukce, umožňující akciové společnosti vytvářet různé druhy akcií, jí dává velký prostor v přizpůsobení charakteru akcií, které bude vydávat (a tím i okruhu práv akcionáře), svým potřebám, cílům a účelu. Liberální přístup zákonodárce, umožňující významnou flexibilitu při výkonu práv, je v české úpravě znát i v jiných ohledech. Jako příklad lze uvést prolomení principu celistvosti akcie, vyjádřeného samostatnou převoditelností majetkových práv. Jako další příklad může posloužit prolomení principu proporcionality, díky němuž se připouští zakotvení ve stanovách rozdílné váhy hlasu u různých druhů akcií. Tak akcie se stejnou jmenovitou hodnotou, případně dvě kusové akcie, na první pohled stejné, mohou svému vlastníkovvi poskytovat odlišný počet hlasů. Jistý projev liberalizace

spatřuji i ve velmi rozšířeném dispozitivním charakteru úpravy a v mnohdy neurčitých zákonných formulacích, díky nimž je konkrétní povinnosti nutno dovozovat prostřednictvím judikatury nebo doktrinálního výkladu.

Výše uvedené je v poměrně velkém kontrastu s ruskou koncepcí práv a povinností akcionářů, s níž jsem v této práci vybrané otázky konfrontoval. Ta se ukázala být ve srovnání s českou úpravou velmi striktní, v některých záležitostech konzervativní a poskytující minimální prostor k flexibilitě. Jako kdyby vycházela z představy, že poskytne-li jistou volnost, ihned bude zneužita. Abych neužíval pouze obecných frází, ruská úprava pracuje s akciemi pouze jako se zaknihovanými cennými papíry, akcie jsou vždy jen kusové a ke každé náleží jeden hlas. Ruská úprava lpí na zásadu celistvosti akcie a nepovoluje oddělení práv od akcie ve smyslu samostatně převoditelných práv. Právo účasti na společnosti pro akcionáře, nikoliv kvalifikovaného, je velmi omezená a zásadnější práva svědčí akcionářům s větším podílem nikoliv na základním kapitálu, nýbrž na hlasovacích právech. Některé sankce jsou, dle mého názoru, až příliš přísné (ač velmi motivující neporušovat povinnosti), například prodlení se splacením emisního kurzu akcie má za následek nejen peněžitou sankci pro akcionáře, ale i propadnutí této akcie společnosti. Na druhou stranu je nutné uznat, že formulace ve FZAS, na rozdíl od ZOK jsou velmi konkrétní a komplexní, což dle mého názoru podstatně více odpovídá principu právní jistoty.

Z posledních dvou odstavců se zdá být zřejmá odpověď na otázku, kterou jsem si položil na úvod této práce. Snaha české úpravy o snižování regulatorní zátěže a o posílení autonomie vůle, která je znát ve většině aspektů zkoumané problematiky, obzvláště s přihlédnutím k chystané novele ZOK, je v obrovském kontrastu s velmi rigidní, až (v tomto ohledu) křečovitou úpravou ruskou.

Cílem této práce bylo nahlédnout hlouběji do problematiky české právní úpravy práv a povinností akcionářů, s koncentrací na ta základní práva a povinnosti, neboť bez tohoto omezení by se jednalo o příliš široké téma vzhledem k rozsahovým možnostem diplomové práce. Nedílnou součástí zmíněného cíle byla koncentrace na sporné otázky *de lege lata*. Při jeho plnění jsem důkladně pracoval s odbornou literaturou, a to i s cizojazyčnou v rámci porovnání některých aspektů této problematiky s úpravou

ruskou. Jako významný zdroj jsem používal i judikaturu. Vzhledem k již zmíněné nejednoznačné nebo neúplné formulaci některých aspektů v ZOK, se některé otázky stávaly častým předmětem soudního řízení a mnohdy se řešily i před občanskoprávní instancí nejvyšší – u Nejvyššího soudu ČR. Jeho názory v těchto věcech nadále udávaly, jak se tyto sporné body mají do budoucna vykládat. Věřím, že se mi podařilo cíli, jenž jsem si položil na začátku této práce, dostát.

SEZNAM ZKRATEK

ČNB - Česká národní banka

FZAS - Federální zákon č. 208-FZ o akciových společnostech ze dne 26.12.1995

ObčZ - Zákon č. 89/2012 Sb.

NS - Nejvyšší Soud

ObchZ - Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

OZRF – Federální zákon č. 51-FZ, občanský zákoník ze dne 30.11.1994

RF - Ruská Federace

ZOK - Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích

ZPKT - Zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Právní předpisy

- 1) Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví;
- 2) Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (zrušen k 01.01.2014)
- 3) Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony;
- 4) Zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu;
- 5) Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu;
- 6) Zákon č. 230/2009 Sb., kterým se mění z
- 7) Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony;
- 8) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;
- 9) Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích;
- 10) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních;
- 11) Směrnice Evropského parlamentu a rady č. 2004/109/ES ze dne 14. 12. 2004;
- 12) Směrnice Komise č. 2007/14/ES ze dne 08. 03. 2007;
- 13) Směrnice Evropského parlamentu a rady č. 2012/30/EU ze dne 25. 10. 2012;
- 14) Federální zákon č. 51-FZ, občanský zákoník ze dne 30.11.1994
- 15) Federální zákon č. 208-FZ o akciových společnostech ze dne 26. 12. 1995;
- 16) Federální zákon č. 39-FZ o trhu cenných papírů ze dne 22. 04. 1996;
- 17) Nařízení Federální komise pro cenné papíry č. 421 ze dne 04. 04. 2002;
- 18) Federální zákon č. 135-FZ o ochraně konkurence ze dne 26. 07. 2006;

Publikace

- 1) BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013.
- 2) ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006.
- 3) ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I., PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Právo obchodních korporací*. 1. vydání. Praha : Wolters Kluwer 2015.
- 4) DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., KŘÍŽ R., ČECH P. *Akciové společnosti 7*. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2011.
- 5) DOLINSKAJA, V., *Akcionernoje pravo: osnovnyje položenija i tendencii*. Moskva: Wolters Kluwer Russia, 2006.
- 6) DVORÁK, T., *Akciová společnost*, 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016.
- 7) ELIÁŠ, K., *Akciová společnost*, Praha: Linde, 2000.
- 8) IONTSEV M., *Akcionernyje obščestva: pravovyje osnovy. Imušestvennyje otnošenija. Upravlenie i kontrol. Zaščita prav akcionerov*. Moskva: Os´-89, 2007.
- 9) KASJANOVA, G., *Akcionernyje obščestva*. Moskva: ABAK, 2010.
- 10) ŠITKINA, I. A kol. *Korporátní právo*, Moskva: Wolters Kluwer, 2007.
- 11) LASÁK, J.; POKORNÁ, J.; ČÁP, Z., DOLEŽIL T. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014.
- 12) SERDJUK E., *Akcionernyje obščestva i akcionery. Korporativnyje i objazatelstvennyje pravootnošenija*. Moskva: Jurisprudencija, 2005.
- 13) ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CÍLEČEK, F., KUHN, P., ŠUK P., *Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck 2017.
- 14) ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M., a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 13. vydání. Praha : C.H. Beck 2010.
- 15) ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., a kol. *Občanský zákoník I. §1-459. Komentář. 2. Vydání*. Praha : C. H. Beck, 2009.
- 16) TICHOMIROV, M., *Akcionernoje obščestvo. Osnovy pravovogo položenija*. Moskva: Tichomirov M.JU., 2010.
- 17) ZOUFALÝ V., XXV. *Karlovarské právnické dny – Jubilejní sborník*. Karlovy Vary: Legles, 2017, ISBN: 978-80-7502-208-0.

Články

- 1) ČECH, P. *Akcie po rekodifikaci*, Právní rádce č. 10, 2012
- 2) ČERNÁ, S. *O akciích s rozdílnou vahou hlasů v budoucím českém akciovém právu*, Obchodněprávní revue, č. 7-8, 2012
- 3) ČÍŽEK, V. *Šest měsíců pro rozhodnutí o rozdělení zisku – přináší rekodifikace změnu?*, www.epravo.cz, 12. 3. 2014
- 4) DĚDIČ, J., KŘÍŽ, R. *Problémy spojené s řízením o určení obsahu zvláštního práva k akciím a se souvisejícím právem akcionářů na odkoupení akcií*, Obchodní právo. č. 3, 2018
- 5) DĚDIČ J., LASÁK, J. *Vybrané otázky rozdělování zisku, jiných vlastních zdrojů a poskytování záloh na dividendy v akciové společnosti po rekodifikaci*, Bulletin Komory daňových poradců č. 1, 2014
- 6) HUBÁČEK, T. *Zákaz konkurence z hlediska povinnosti loajality společníka*, Obchodněprávní revue č. 7-8, 2018
- 7) JOSKOVÁ, L. *Právo akcionáře podávat návrhy a protinávrhy*, Obchodněprávní revue č. 9, 2014
- 8) KOŠTÁL, D. *Podíl na zisku kapitálových společností*. Právní Rozhledy č. 6, 2015
- 9) KŘÍŽ, R. *Úvaha na téma problematiky druhů akcií dle nové právní úpravy obsažené v zákoně o obchodních společnostech a družstvech*, Obchodněprávní revue č. 4, 2013
- 10) LASÁK, J. *Ve jménu korporace: derivativní žaloby vůči členům statutárního orgánu*, Obchodněprávní revue č. 3, 2010
- 11) MAREŠ, M., VACULÍK, J. *Podíly v obchodních korporacích*, Daně a právo v praxi č. 12, 2018

Jiné zdroje

- 1) Důvodová zpráva k ObčZ; dostupná na adrese:
http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf
- 2) Důvodová zpráva k ZOK; dostupná na adrese:
<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>
- 3) Důvodová zpráva k novele ZOK; dostupná na adrese:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=207&CT1=0>

Judikatura

- 1) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 04. 2000, sp. zn. 32 Cdo 2776/1999
- 2) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2001 sp. zn. 29 Odo 71/2001
- 3) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 02. 2005, sp. zn. 29 Odo 407/2004
- 4) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 331/2006
- 5) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2007, sp. zn. 29 Odo 387/2006
- 6) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 03. 2008, sp. zn. 29 Cdo 866/2007
- 7) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4284/2007
- 8) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2720/2009
- 9) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Odo 631/2010
- 10) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3059/2011
- 11) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 27 Cdo 3885/2017
- 12) Nález Ústavního soudu ÚS 3168/11 I. ze dne 8.12.2011
- 13) Usnesení Ústavního soudu RF č. 263 ze dne 18.06.2004

ABSTRAKT PRÁCE V ČESKÉM JAZYCE

Problematika právního postavení akcionáře v české právní úpravě je velmi rozsáhlým tématem zahrnujícím celou řadu teoretických otázek. Pro pochopení základních aspektů této problematiky je potřeba vycházet z právní konstrukce akciové společnosti, která má charakter obchodní společnosti kapitálové. Vytváří tedy základní kapitál prostřednictvím vkladů jednotlivých společníků neboli akcionářů. Těm v důsledku účinného upsání akcií, tedy splnění upisovací povinnosti, jakožto jedné ze složek povinnosti vkladové (tou druhou související povinností je povinnost uhrazovací) vzniká účast ve společnosti, neboli podíl. Podíl je navenek reprezentován akcií, tedy cenným papírem nebo zaknihovaným cenným papírem. Do akcie jsou vtělena jednotlivá práva akcionáře, jejichž existenci akcie dokládá, nikoliv zakládá. Majetkový a nemajetkový charakter těchto práv je podmíněn právě dvojí rolí akcionáře. Jednak jde o investora, který svojí účastí na kapitálu společnosti sleduje zhodnocení svých investic, druhák se jedná o společníka, který má povinnost být vůči společnosti loajální a postupovat v souladu s jejími zájmy a ku jejímu prospěchu.

Jedná se o velmi živé téma, podléhající vývoji a obecným právním tendencím. V rámci důkladné analýzy jednotlivých základních práv a povinností akcionáře se autor zaměřuje na sporné nebo nejednoznačné otázky plynoucí z nejasných nebo neurčitých formulací v zákonných ustanoveních, anebo dokonce z toho, že zákonné vymezení chybí. Takovou mezeru postupně zaplňuje nikoliv jednotná doktrína a spíše sjednocující judikatura. S oběma těmito zdroji je v práci hojně pracováno. Pro širší pochopení souvislostí a vysledování tendence tuzemské úpravy se autor ve vybraných otázkách obrací i k úpravě zahraniční, jmenovitě k úpravě ruské. Ze srovnání některých vybraných aspektů česká úprava vychází jako podstatně liberálnější, umožňující více dispozitivních ujednání a flexibilitu. Ovšem na úkor jisté jasnosti a určitosti.

RESUMÉ IN ENGLISH

RIGHTS AND OBLIGATION OF SHAREHOLDERS, COMPARISON WITH RUSSIAN LEGISLATION

The issue of juridical status of a shareholder in the Czech legislation constitutes a broad theme comprising of a whole series of theoretical problems. In order to grasp the basic aspects of the issue in question, one has to start with the legal composition of a joint-stock company, which retains the nature of a capital legal entity. The capital stock in it is, thus, composed of investments of individual associates, i.e. shareholders. The latter, as a result of a successful subscription of their shares and, therefore, fulfilment of their subscription obligation (one of the two components of deposit obligation; the other being payment obligation), acquire a portion of the equity, i.e. a share. This share is formally represented by a security or a registered security. A share incarnates individual rights of a shareholder. The existence of these rights is proven by a security; a security by itself, however, does not provide basis for genesis of these rights. Pecuniary and non-pecuniary character of these rights is contingent namely on the dual role of the shareholder: on the one hand shareholder is an investor, who by participating in the company equity pursues the aim of valorisation of his investments; on the other hand shareholder is also an associate, who has an obligation to be loyal to the company and to act in accordance with its interests and to its benefit.

The issue in question is in fact evolving, it is subject to development and influenced by common juridical tendencies. While carefully analysing particular basic rights and obligations of a shareholder, the author aims at disputable or ambiguous matters stemming from unclear or loose formulations in legal enactments, or even missing legal definition. This gap is gradually filled by unifying practice of the court, rather than by a cohesive doctrine. Both of the mentioned sources are abundantly used in this work. In order to provide a deeper insight into the existent correlations and to follow the tendencies of the Czech legislation, the author turns, at certain points, to foreign, namely Russian legislation. Based on the comparison of particular aspects the

Czech legislation on the matter appears markedly more liberal, providing more space for non-mandatory provisions and flexibility, sometimes at the cost of clarity and certainty.

Klíčová slova: akcionáři, práva, povinnosti, akciová společnost

Key words: shareholders, rights, obligations, stock company